

MLADIKA

4-89

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

117 986 1989

9430059,4

COBISS ©

MLADIKA 4

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXIII. 1989

KAZALO

Slovinci pred usodnimi odločitvami	49
Osem Slovencev za danes: dr. Matjaž Kmecl	50
Mogoče ne veste, da...	53
P. Marko I. Rupnik: Mi smo za.	54
Martina Legiša: Hrast in trta	55
Vladimir Kos: Binkošti okrog gorovja Fudži	57
Na robu	58
Spomini Milana Guština (3)	58
Pavle Zidar: Zemlja; Malemu Igorju Uršiču.	60
Antena	61
Jelka Cvelbar: Umetnost postaja lahkoživa	66
Iz slovenske publicistike	67
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Miroslav Košuta; Janko Ferik; Karel Ra- kovec)	68
Ocene: Lev Detela petdesetlet- nik; Ščekov simpozij; Letopis tržaške škofije; Razstavi Jo- žeta Cesarja in Matjaža Hme- ljaka.	70
Slovarček	71

Na platniah: Akcija 10.000 lir;
Pisma; Čuk na Obelisku; Za
smeh; Listnica uprave

Prilogi:

RAST 49-89, pripravlja uredni-
ški odbor mladih.

Pavle Merku: Svetniki v sloven-
skem imenoslovju (str. 45-48)

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
telefon 040/768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 24.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Jugoslavi-
jo 30.000 din. Druge države 30.000
lir (ali enakovreden znesek v tuji va-
luti), po letalski pošti 40.000 lir.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, ulica Rossetti 14
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

POZDRAV IZ LONDONA
IN ARGENTINE

Vsem članom odbora in sodelavcem
revije želim plodnega dela in ustvarjanja
v tem novem Gospodovem letu, ki se na-
javlja zaskrbljujoče, a vendar ne brez šu-
menja novih, podtalnih virov.

Hvala Mladiki tudi za zvesto mesečno
registriranje narodovega bitja kot se po-
javlja na koordinatah zemeljske Slovenije.
London, 2.2.1989 Dr. D. Bregant

Članice in člani društva ZEDINJENA
SLOVENIJA pošiljajo s svojega 42. redne-
ga občnega zbora vam in preko vas va-
šim bralcem, demokratičnim Slovincem
v svobodnem svetu, iskrene pozdrave.

Želimo vam veliko uspehov pri vašem
delu in prizadevanju za utrditev sloven-
stva. Naj Vsemogočni blagoslovlja vaše
delo.

Emil Čof
tajnik

Arh. Jure Vombergar
predsednik

O PREVODU MOJEGA KRASA

Marko Kravos nam je poslal dolgo pi-
smo v odgovor na kratko novico, obja-
vljeno v rubriki »Mogoče pa že veste« (št.
2-3). V pismu ne demantira novice, ki smo
jo objavili, pač pa pojasnjuje, da je bil pre-
vod Mojega Krasa Umkovi »naročen in
redno odkupljen«, da je založba počaka-
la z objavo na »najprimernejši trenutek«,
toda ko bi moral iti v tisk, ga zaradi neus-
treznosti z izvirnikom ni mogla objaviti
in se je dela lotil sam, za kar pa ni bil po-
sebej plačan (čeprav je delo opravil izven
delovnega časa). To so glavne misli iz ob-
širnega pisma, ki ga zaradi dolžine in ne-
katerih izraženih ocen ne moremo obja-
viti. Vsekakor se E. U. ni sama »potožila
Mladiki o "krivici"«, kot meni Kravos. Mla-
dika je o "krivici" izvedela iz drugih virov.

Uredništvo

SLIKA NA PLATNICI: Prelepa si zemlja
slovenska: »Z očetom« (Vlastja).

Akcija 10.000 lir za kulturo

Akcija, s katero želimo pobudniki utrditi slovensko prisotnost v Trstu in
okrepiti kulturno dejavnost kristjanov na Tržaškem, napreduje, vendar pa ne
tako hitro, kot smo načrtovali.

Doslej se je pobudi pridružilo 40 oseb. Radi bi dosegli vsaj število 100. Če
bi tega števila ne dosegli, bomo v jeseni kljub temu sklicali občni zbor in se
dogovorili za točen načrt dela.

Kako pristopimo k akciji?

Enostavno tako, da nakažemo mesečno vsoto 10.000 lir na:

— tekoči račun št. 2520 pri HRANILNICI IN POSOJILNICI NA OPČINAH, na-
slovljen na Društvo slovenskih izobražencev; ali pa na
— poštni tekoči račun 14470348 na ime MLADIKA - Trst.

V obeh primerih je treba navesti razlog vplačila in napisati geslo »Akcija
10.000«.

Vsem, ki so se doslej vključili v pobudo, se najlepše zahvaljujemo.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Lojzka Bratuž, Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Saša
Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Aleksander Mu-
žina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Peter Rustja, Ester Sferco, To-
maž Simčič, Maks Šah, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal (likovna oprema) in Ivan
Žerjal. Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

Slovinci pred usodnimi odločitvami

Nespodbudne in skrb vzbujajoče novice se vrstijo kot po tekočem traku in vznemirjajo slovensko javnost v raznih sredinah, tako v manjšinskem okolju, kot v matici. Tem dogodkom sledimo Slovenci z občutkom nemoči, kot vdani v usodo, ki nam ne more biti naklonjena, in tudi tokrat je očitno, da smo zaradi neenotnosti problemom nedorasli. Mnogih stvari ne razumemo, druge nas prehitujejo, še druge pa nas presenečajo, da ostajamo brez sape.

Rimska vlada še vedno ne ve, kaj naj bi počela z zaščitnim zakonom za Slovence: ta zalogaj nikakor ni preobilen ali pa pretrd, pač pa nekoliko grenak, ker se nobena od koalicijskih strank noče neposredno vplesti, da si ne bi omadeževala rok. Junija bodo namreč evropske volitve, prihodnje leto deželne... Volilni interesi prevladujejo, zato se krajevni politični krogi ob vladnem pomišljanju spet tresejo in že zdaj se trkajo na prsi in zaprisegajo svojo nacionalno pravovernost, ki ne bo dala, da bi Slovenci dobili kaj več, kot jim narekuje njih ozkosrčna zavzetost za volilne uspehe. Zaradi tega so Slovensko skupnost praktično izločili iz vsakega večjega upravnega organa od Občine do Pokrajine in Krejevne zdravstvene enote, na Goriškem je to protislovenstvo manj izrazito, čeprav je incident na Goriški pokrajini povzročil zdraha v večini. V Trstu pa strah pred dvojezičnostjo še naprej razburja duhove, od katoliških in KD do republikanskih, od misovskih do socialističnih...

Če mesto, kot je Trst z vsemi svojimi problemi, še vedno vleče na dan dvojezičnost kot poglobitno vprašanje obstoja, pomeni, da je v tej skupnosti nekaj neozdravljivo bolnega. Rešitev bo nastopila samo, ko bo to bolno in preživelo odmrlo. Čimprej se bo to zgodilo, tem boljše bo, da se ne bi kal boleznin in nestrpnosti prenesla tudi na mlade in na prišleke, ki bodo od zunaj (tudi ti bodo »drugačnin«) prišli zapolnjevati vrzeli domačinov. Slovenska manjšina pa je še naprej razdeljena v več taborov in strank...

Naravnost dramatične in kar zadeva Kosovo celo tragične so novice, ki prihajajo iz Jugoslavije. Četudi odmislimo krvave madeže s kosovskih ulic, je razvoj dogodkov v zadnjih mesecih spet zavrtel kolo zgodovine nazaj in potegnil novo brazdo v odnosih med raznimi komponentami jugoslovanske stvarnosti, ki se kaže brezizhodna. Če je Trstu — trdi zgodovinar E. Apih — kot umetno nastalemu mestu usojen propad, potem bi isto veljalo tudi za Jugoslavijo, ki je leta 1918 nastala kot sad romantičnih nacionalističnih sanj, po drugi svetovni vojni pa je potrdilo iskala v utopičnem bratstvu in enotnosti pod socialističnim okriljem. Geslo »bratstvo in enotnost« je lahko tvorno samo, če zares obvelja federativna misel s široko avtonomijo republik, kot je bila zamišljena (na papirju in potem le deloma uresničena) v času snovanja nove Jugoslavije. V nasprotnem primeru je tisto geslo le demagogija, danes pa ga lahko razumemo tudi kot grožnjo. Dejstvo je, da take Jugoslavije, si ljudstvo gotovo ni želelo in si je tudi zdaj ne. Tudi v Jugoslaviji se podobno kot v Trstu — ob vseh krvavih eksistenčnih, gospodarskih, družbenih in političnih težavah — pojavlja kot nekakšna protitež nov nacionalizem, ki je že silno razvnel duhove in pognal Srbom kri v žile. Potrjuje se uresničevanje široko zastavljenega postopnega načrta, ki se je porodil v vrhovih srbske čaršije — Akademija sama je bila vpletena — in ki je kot bomba presenetil jugoslovansko javnost pred tremi leti, a ga očitno nihče ni vzel resno. Do množičnih mitingov ni prišlo nepripravljeno. Dejstvo je, da splošna kriza komunizma vzbujajo povsod nacionalizme v zatiranih narodih. Največ novega prihaja v tem smislu iz Sovjetske zveze, toda tam spremlja te pojave poskus neke preosnove. Toda perestrojka Mihajla Gorbačova ne sega do Jugoslavije, v Beogradu, nasprotno, podpihujejo nacionalistični val osrednje Srbije na račun avtonomije republik in pokrajin. Ta nacionalistična mrzlica je zajela prav vse kroge od opozicijskih do disidentskih, od partijskih do emigrantskih. Gre za neke vrste množično histerijo, v kateri so odpovedale vse družbene in politične zavore, kjer je splahnel vsak smisel oportunisti, kjer je vsaka posebnost lahko vzrok za zamero, kjer se Sloveniji očita, da monopolizira izvoz in uvoz, da hoče samostojno vlagati sredstva na Jugu in ga tako kolonizirati, da imajo ljudje previsoke pla-

Osem Slovencev za danes

Uredništvo nadaljuje z intervjuji, s katerimi želi svoje bralce doma in po svetu informirati o današnjem slovenskem trenutku in osebnostih, ki ga sooblikujejo. Tokrat je naša sodelavka Zora Tavčar postavila vrsto vprašanj in izzivov znanemu slovenskemu pisatelju, politiku in univ. profesorju dr. Matjažu Kmeclu.

Rojeni ste pod Kumom, v številni učiteljski družini, v kateri je oče rad šahiral, mama pa slikala. Iz Vašega nastopa in pisanja diha sproščenost, optimizem in gosposkost, lastnosti, ki za Slovence niso ravno značilne. Ali naj iz tega sklepam, da ste imeli zelo srečno mladost? Ali pa je vmes priliv češke krvi v Vaši rodbini? Ali celo kapljica modre?

Hvala za komplimente, pa ne vem, kam bi jih del; sploh pa, če je nomen res omen. Če pa sprašujete po prednikih, potem je očetova stran trdno, skoraj zadržano štajersko slovenska; materina je precej bolj svetovljansko »ciganska« — v treh ali štirih kolenih nazaj se je nabralo vse mogoče: ljubljanstvo, češtvo, italijanstvo, nemško židovstvo; trgovci (s Starega trga v Ljubljani), igralci (Nolli), oficirji (stari stric je bil oficir na Viribus unitis, pa sta ga pobrala rum in tobak), geodeti (praded je bil dolga leta šef tržaške geodetske uprave, ded je bil rojen Tržačan), učiteljice (babica, »omama«, pisala se je Reichman, je bila ena prvih učiteljic na cirilmetodovi šoli pri Sv. Jakobu v Trstu, dolga leta). Kdajpakdaj je zabavno opazovati, kako se je vsa ta pisanost sproti slovenizirala; o Nolliju ne govorim, toda geodetski praded se je na primer sredi prejšnjega stoletja priselil s Češke

Slovenci pred usodnimi odločitvami

◀||| stran 94

če. Take in še druge nemogoče obtožbe objavljajo srbski časopisi, tudi najresnejši, da bi upravičili posebne ukrepe in zagotovili ponovno uvedbo centralistične politike v Jugoslaviji, to se pravi stalinizma. Spričo izredno hude gospodarske krize, ki ni bila še nikoli tako huda v zgodovini Jugoslavije, bi to pomenilo strahoten korak nazaj, v vodeno in nadzorovano gospodarstvo zaprtega tipa, ki bi si z vso možno pomočjo Zahoda, ki ga skrbi edino moč in trdnost Jugoslavije, ne bi moglo postaviti na noge. To bi nasprotno vodilo v novo krizo v notranjih odnosih in bi spravilo v nevarnost sam obstoj države. Človek kar ne more verjeti, kako je mogoče, da je v Jugoslaviji prišlo do takega preokreta v centralizem v trenutku, ko so se skoro vsi socialistični režimi že odpovedali ideji o hegemonistični vlogi partije v družbi. Sicer pa so tudi v Sloveniji zdvomili nad tem ali pa se jim je zahotelo deliti politično odgovornost z drugimi, potem ko so 40 let krojili sami usodo ljudstvu. V Beogradu pa nihče ne govori o sestopanju ali odstopanju, temveč jih žene naprej ena sama ideja: kako priti ponovno do popolne nadoblasti na celotnem ozemlju Jugoslavije. Temu se je Slovenija uprla in v tem prevzela vodilno vlogo med jugoslovanskimi narodi, da bi se izognila novemu centralizmu, ki bi morda za zmeraj zavrl njen razvoj in njene možnosti pridružiti se Evropi. Slovenski narod je to razumel in javno mnenje je v nenadnem izbruhu samozavednosti in samozavesti pritisknilo na partijsko vodstvo, da je odločneje predstavljajo slovenske interese v Beogradu. Vprašanje je, ali se bo to vodstvo znalo upreti tudi novim poskusom razširiti velikosrbsko politiko po vsej državi.

ga na Dolenjsko, ime mu je bilo Jan Macák; zelo kmalu se je vključil v zbiranje prispevkov za Slovensko matico, tako da ga Novice in Matica imenujejo »rodoljub slovenski« (bogve, ali je sploh že znal kaj slovensko); kasneje, ko je avanziral v tolminskega in ljubljanskega geodetskega ravnatelja, je bil že Ivan, in končno je postal — tržaški! — Janez. — Imel sem srečo: zrasel sem v lepi družini, žal pa v manj lepih časih, vojno sem prestal med svojim sedmim in enajstim letom.

Kakšne spomine imate na svojo gimnazijo? Ste med profesorji naleteli na kakšne izrazitejše osebnosti, ki so posebej vplivale na Vas? Kdaj se je v Vas rodilo nagnjenje do stroke - slovenistike -, v kateri ste se potem tako afirmirali? Ste se že tedaj poskušali tudi v literaturi, ki je prav tako ena od Vaših ljubezni? Kateri slovenski klasik se Vam je tedaj najbolj priljubil? In v svetovni literaturi?

Mislím si, da ne more biti nikogar, ki bi po petdesetem ne bil ob spominjanju na gimnazijska leta prijazno melanholičen: ni bilo slabo, čeprav je bila revščina povojnih let huda. V šolo smo se vozili sleherno jutro, tudi ob sobotah, ob polštirih zjutraj, vračali smo se kako leto tudi šele proti deveti zvečer, vmes kak kos kruha in jabolko. Vagoni sprva niso imeli niti šip, mogoče po dve, tri, ostalo je bilo zadelano z deskami. Ampak vseeno ni bilo slabo! Profesorji so mi ostali vsi v lepem spominu: od ravnatelja Tineta Orla — duhovitega in razgledanega publicista, do vseh drugih: ko skozi leta drug za drugim počasi odhajajo, vsak s svojo usodo, mi je večkrat, kot da se razhaja družina. — Tudi z literaturo se v tisti starosti hitro kdo preskuša, ne morem se pohvaliti, da bi bil kakšna izjema. Sestavljali smo različne razredne liste, na katere smo bili zelo ponosni — koliko je bilo početje zares vredno, pa je drugo vprašanje. Imeli smo odlične pedagoge, ki so nas neusmiljeno hvalili in spodbujali, zato smo bili ustrezno vztrajni. — Študijsko pa sem na slovenistiko kljub resnični ljubezni do literature (kot pravite) zašel po naključju. Vpisati sem se nameraval na gradbeništvo — zdelo se mi je, da bi ga še najlaže obvladal, ker smo prav takrat doma gradili hišo (sedem let, vse sami, od podiranja dreves do razstreljevanja v kamnolomu), potem pa kot preplašen podeželan gradbeniške fakultete nisem našel. Vedel sem samo za staro univerzo, kjer so vpisovali tudi na slavistiko, in sem se vpisal pač tam.

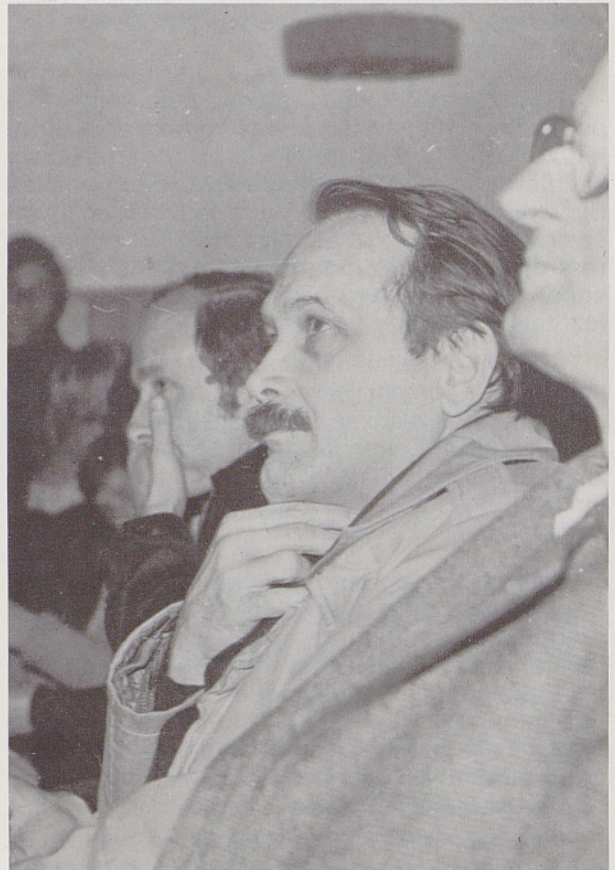
Ali ste morda na ljubljanski univerzi morda še poslušali plejado naših slavnih slavistov, Nahtigala, Ramovša, Slodnjaka, Boršnikovo? Kako živijo v Vašem spominu? Ste poslušali tudi Ocvirka na primerjalni književnosti? Se Vam je kakšna ura v univerzitetni predavalnici posebej vtisnila v zavest?

Poslušal sem Slodnjaka in Boršnikovo. Slodnjak mi je imponiral kot osebnost, predavanj pa ni imel zmeraj najbolj privlačnih; bil je zanesenjak, hrupna zlata duša, erotično privržen slovenski književnosti, izjemen poznavalec in po ljudski meri poštenjak. Boršnikova je bila predvsem demokratična, spodbu-

jala nas je in angažirala na vse načine, nas navajala širine — že takrat je poudarjala Majcnovo literaturo, Gradnika; v svojih vsakdanjih odločitvah pa je bila sem in tja nenavadna, če bi bil surov, bi rekel, da po svoje avšasta — toda izjemno intelektualno dinamična, človeško uvidevna, do konca smo radi k njej zahajali na obiske in pogovore. Pri srcu mi je bil kot profesor še Bajec, tudi Štampar, če govorim o rajnikih; svojevrsten je bil Preobraženski z obvezno rožo v gumbnici in pogostno ribo v kapuci, trubadurska milina in sentimentalnost v veliki gori ruskega telesa.

Ste že takrat hodili v planine, ki so Vaša strast, morda nič manj kot slavistika? Je sploh kakšen slovenski hrib, ki ga Vi niste naskočili? Nekateri imajo Vašo knjigo *S prijatelji pod macesni* za Vaše najboljšo delo. Tudi jaz jo obožujem, najbolj zaradi svežega jezika in za to zvrst novega sloga, kot tudi zaradi poetičnosti.

Menda je Konrad Lorenz s poskusi na račkah dokazal, da so za kasnejše ravnanje odločilni najzgodnejši vtisi: ko je s pravkar izleglimi račkami kar sam namesto stare race zaplaval po ribniku, so ga potem vse življenje imele za svojo račjo mamo. Otroštvo sem preživel v odročnih hribih pod Kumom in še zdaj z velikim ugodjem vdihujem vonj po sparjeni ilovici in vresju, po borovju in pljučniku. Eden prvih in najlepših spominov mi je pogled z Ojstreža nad Savo,

V Žužemberku 8. februarja 1984.

kamor so nas starši peljali na izlet, proti zasneženim Grintovcem; ker prej ni šlo, sem po vojni in po maturi bos, čevljev nisem imel, sledil tem spominom in Grintovce prehodil podolgem in počez. Bilo je fantastično; še leta se mi je sanjalo o vsemogočih polresničnih, polizmišljenih, vsekakor pa najlepših gorah. Kasneje sem se »trudil«, da bi jih vse obhodil, pa jih je še veliko ostalo. Žal — ali k sreči!

Med slovenskimi vrhunskimi intelektualci se morda nihče — razen Kocbeka — ni tako srčno zanimal za zunajmatične Slovence kot prav Vi. V mislih imam še posebej Koroško, pa tudi do zamejske Primorske ste pokazali simpatije: za Slovenci ste šli celo v daljno Avstralijo. Odkod ta Vaša tako živa nacionalna občutljivost, in to že v času, ko je bila matična Slovenija zaradi prevladovanja ideološkega dejavnika glede tega še gluha? Prav ta Vaša vseslovenska pozornost je eden izmed razlogov, da Vas je *Mladika*, ki ima svoje bralce na vseh kontinentih, uvrstila v šopek svojih *Slovencev za danes*.

To, kar mi pripisujete kot zaslugo ali kaj, je vendar samoumevno! Če drugega ne, nas je premalo, da bi lahko na kogarkoli ali kjerkoli preprosto pozabili. Do Korošcev pa sem še malo bolj občutljiv, ker sem v svojih mladostniških letih po cele popoldneve poslušal nekega učitelja Plaša iz Žihpolja; ob plebiscitu je zbežal in ostal v Velenju, prihajal je na obiske in z nenavadno, čisto koroško mešanico raskave otožnosti in ljudskega humorja pripovedoval o svoji (koroški) preteklosti.

Da ste med Slovenci, pa ne samo doma, ampak tudi v zamejstvu in zdomstvu tako popularni, je vzrok tudi v Vaši ideološki odprtosti. Navsezadnje ste član Predsedstva Zveze komunistov Slovenije, vendar sta bila Vaš politični jezik in Vaša drža povsem nova že daleč pred Kučanovo pe-restrojko. Je na to mogoče vplival Vaš humanistični poklic, saj ste univerzitetni profesor na filozofski fakulteti v Ljubljani?

Spet mi komplimentirate: posameznik v takšnih položajih ne pomeni veliko — biti mora skupno prepričanje, izoblikovati se mora ustrezna morala, premakniti v sistemu vrednot, za kar so zaslužni številni znani in neznani ljudje. Prav to se med Slovenci z mnogimi vmesnimi krči in nesporazumi — do nadaljnega — danes dogaja. In je res dobro. Odlično.

Izkazali ste se z mnogimi pogumnimi gestami: naj omenim Vašo neortodoksno interpretacijo predpisov o »pologu« nesrečnega spomina. Dalje ste se zavzeli za prost uvoz *Celovškega zvona*. Pokojnemu kiparju Goršetu ste omogočili prihod v domovino, potem ko mu je bila viza zavrnjena. In še marsikaj. Kljub temu ste doživeli napade s strani nekaterih opozicijskih intelektualcev. Kako si to razlagate?

Preveč mi pripisujete. Zavzemal sem se, v skladu s svojim prepričanjem, omogočil pa ne, ker to preprosto ni bilo v moji moči. — Ker ga že omenjate: lep

spomin me veže na Goršeta, obiskal sem ga še zadnjič, ko je ležal daleč od svoje običajne živahnosti že v komi, na Golniku. — Glede »znamenitih« pologov pa smo najbrž na takratnem Republiškem komiteju res napravili več, kot bi se na prvi pogled zdelo. Med najzanimivejšimi in tudi najzabavnejšimi, takrat pa najbolj tveganimi, bi bila verjetno zgodba o prevozu 400 izvajalcev Ipavčevega oratorija o Frančišku Asiškem v Trst — pa je premalo časa, da bi jo zdajle obnavljal. — O svojih kolegih v tej zvezi (imenujete jih »opozicijski intelektualci«) nerad govorim, saj smo v medsebojnih odnosih bolj ali manj vsi zaznamovani z nesrečnimi shematizmi in strastmi; sam se trudim, da pri sleherniku upoštevam predvsem nezadrtnost, nekonjunktturnost, izvirnost in poštenje, z nazorskostjo nimam težav.

Uspelo Vam je nekaj izjemnega, namreč da se niste zagradili v svojo slavistično strokovnost,

Na Mangartskem sedlu 4. septembra 1988.

ampak da ste se sproščeno spustili v sodobni kulturni esej (npr. študija o *Plebanusu Joannesu*) in celo v očarljive literarno-esejistične meditacije, iz kakršnih so Vaša *Postna premišljevanja*. Nam, ki smo dnevno v stiku z romanskim kulturnim slogom, je ta Vaš pristop še posebej blizu: ali je domača kritika to Vašo razsežnost zaznala?

Stroka bi rekla obratno: vse drugo mu gre po glavi prej, samo literarna veda ne.

Svoj profesorski oklep ste prebijali tudi z dramatikom, od *Intervjuja* in *Veronike Deseniške* do *Mutastih bratov*, ki smo jih v zanimivi postavitvi gledali tudi v Trstu. Kako se vidite na odru? Bi še radi stopili nanj? Ob Jančarja, Šeliga, Jesiha?

Mislim, da ne znam napisati (dobre) drame. Verjemite mi, dovolj sem poskušal.

Ali pri vseh svojih obveznostih in zanimanjih najdete dovolj časa za svojo družino? Imate dva sinova-študenta, gospa pa je dokaj uspešna založnica in urednica. Vas spremlja od hribov in politike do ustvarjanja?

Kar precej.

Ste rajši gornik, profesor, pisatelj ali politik? Kako človek pogleda s hribov na politiko — in iz predavalnice na svojo literaturo?

O, to je poseben užitek: pogledati od tam navzdol, vse je tako majhno, da pri priči neha boleti glava. — Najlepše pa je zmeraj biti tisto, kar ne moreš biti — in zato je v kombinaciji, ki mi jo navajate, seveda najlepše biti gornik: to pomeni, da si zdrav, dobrih nog, precej svoboden in prazničen (kar se dogodi samo nekajkrat na leto).

Slovenija ima danes tako rekoč pilotsko vlogo v demokratizaciji jugoslovanskega političnega sistema. Mislite, da bo v tej vlogi vzdržala? Ali pa se bo morala boriti celo za svojo lastno državniško avtonomijo? Mislite, da je renesansa slovenske zavesti, ki smo ji priča, kaj več kot minljiv emocionalni val? Tudi naša zamejska vzdržljivost je v veliki meri odvisna od tega.

Jaz verjamem v vse to in mislim, da je zdajle prav vsak dolžen storiti vse za novo, modernejšo in srečnejšo prihodnost. Zadeva seveda niti zdaleč ni prav lahka, vse navzkriž delujejo stara in nova sovraštva; zelo je tudi protislovna — v imenu skupne koristi bi na primer morali biti bolj kot kdajkoli enotni, pa demokratizacija prinaša nujne preklarije in z njimi prestižne nerazsodnosti; včasih sežejo celo nad trezno in smiselno oceno in modrost, kakorkoli so že besede drugačne. V Jugoslaviji je težavno predvsem to, da noče in noče prodreti prepričanje o nujnosti modernizacijskih sprememb in popolne osvoboditve človeka, njegove ustvarjalnosti in ob tem seveda tudi kritičnosti. Ves tisti politbirokratski del države, ki je doslej živel od centralizirane pomoči »nerazvitim« (pol stoletja!), bo še naprej gradil na obstoju centralne blagajne (oblasti): bolj ko bo ogrožen, manj bo izbiral sredstva — prav zdaj se to zelo dobro vidi. Imamo docela nemoralen in nečasten položaj — vsi bi hoteli biti revni in nerazviti — za reveža morajo namreč po naši socialni in politični logiki skrbeti drugi, ker so po docela svojevrstnih predstavah tudi edini krivci za njegovo revščino (»inflacijski bogataši«, »razviti egoisti«, zadnje čase zmeraj bolj kar »Slovenci«). Jasno je, da se v okviru take mentalitete dobro počutijo lenoba, sprenevedanje, kričaštvo, korupcija, kot ideologija pa težko premakljivi dogmatizem. — Pogosto se mi pripeti, ko gledam od blizu te svoje »Slovenčke« (»male nomade s severa«, kot jih je zaničljivo imenoval neki srbski pisatelj) v sedanjem, že kar nekoliko zariplem zanosu, da se ustrašim zanje: kaj če gre res samo za minljiv sen! Potem pa si rečem: mogoče pa je prav sposobnost takšnega naivnega navduševanja, ki se ni oziralo ne na levo ne na desno, ta narod sploh obdržala v zgodovini; da se zna to ljudstvo potem zmeraj spet zalizati vase in živeti od akumulirane energije svetlih trenutkov!

V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da...

- da je gospa Markovič, tašča srbskega voditelja Slobodana Miloševića, iz Nove Gorice, kjer živi, po telefonu z grožnjami napadla slovenskega kulturnika, ko se je po ljubljanskem radiu obregnil ob politiko njenega zeta...
- da imajo slovenski osnovnošolci najnižje število ur materinščine v vsej Evropi in da slovenščina ni več obvezen predmet pri strokovnih izpitih učiteljev...
- da v klubu Triglav v Buenos Airesu, ki so ga ustanovili Slovenci, visi samo jugoslovanska zastava...
- da judovska skupnost v Trstu šteje samo še 600 članov in da je večina med njimi nad 60 leti...
- da se je finski filozof dr. Seppo Sajama naučil slovenščine samo zato, da bi lahko v izvirniku bral dela slovenskega filozofa Franceta Vebra...
- da je medžugorska vidkinja Vicka prebila nekaj dni oddiha pri prijateljski družini v Vicenzi in v Švici ter da je medtem potovala tudi v Lurd, kjer je 11. februarja doživela videnje Mater božje na istem mestu kot Bernardka Soubirous...
- da letos poteka sto let od rojstva velikega angleškega zgodovinarja Arnolda Josepha Toynbeeja, ki je postavil katolištvo v središče človeške zgodovine...
- da je po prvi svetovni vojni Kominterneta bila proti priključitvi slovenske Štajerske Jugoslaviji...
- da sta bila prva dva Slovenca, ki sta se jeseni 1943 vpisala v nanovo ustanovljeno Slovensko domobranstvo, člana komunističnega VOSa (Varnostno-obveščevalne službe) in da je bil šele tretji priglašenec antikomunist (danes v Argentini)...
- da je po mnenju ekspertov v zadnjih letih 15% od 360.000.000 katoličanov Latinske Amerike prešlo k sektam, ki v glavnem izvirajo iz Severne Amerike...
- da je prošnje v slovenščini, ki so jo na pogrebu bivše avstrijske cesarice Zite poleg drugih jezikov bivše monarhije izmolili v Štefanovi stolnici na Dunaju, prevedel Vinko Ošlak, prebral pa znani poznavalec mnogih jezikov pater dr. Suitbert Siedl...

MI SMO ZA

S temi majhnimi zapisi v zadnjih številkah te revije nisem nikakor hotel sprožiti kakšnih debat, polemik, brezveznih kritik ali kaj podobnega. (Naslove je izbralo uredništvo; sam ne bi izbral tako problematičnih). Ko smo se domenili za to stran, smo želeli le, da je nekaj iz krščanske duhovnosti, neka iskrica, majhna informacija glede nečesa, ki zadeva tudi nas kristjane v zamejstvu, istočasno pa je tudi nekaj, kar je problem širšega krščanskega kulturnega prostora.

V prvem zapisu smo pokazali, da je en možen ključ aktualne problematike krščanstva, ki se predstavi kot utrujeno, sterilno, nezanimivo, neživo, mlačno, dogmatično, nebivanjsko, prav dejstvo, da smo zamenjali Kristusa z zakonom, normo, navado, s tradicionalizmom. To je zelo »naraven proces«, ker vsi vemo, da je dosti težje ohranjati, razvijati in uveljavljati odnos z osebo, ki je večplastna, vedno nova, živa, presenetljiva, kot pa z neko idejo, z nekim objektom. Kristus, oseba ali ideja, nauk?!

V drugem zapisu smo videli, kako se je v krščanstvu, odgovarjajoč temu procesu razosebljenja, uveljavljala tudi duhovnost, ki odraža strukturo lastno takim razumarskim, idealističnim in moralističnim postavitvam. Gnostično krščanska duhovnost obstaja v postavitki, da je treba religioznost iskati v izredno visokem, etično moralnem izročilu, razodetem nauku, ki ga človekov razum sprejema, osvobje in skuša po njem živeti, urediti svoje osebno življenje, kakor tudi vso družbo in kulturo. Zato je duhovno religiozno zajeto in povsem zaobjeto v interakcijo med razumom, čustvom in voljo. Zato vodi v same deviacije. Če poudarimo razum, gremo v racionalizem, idealizem. Če poudarjamo čustvo, gremo v pietizem, sentimentalizem ali v devotizem, pobožnjakarstvo. Če pa dajemo prednost volji, gremo v voluntarizem, juridizem, moralizem. Potem pa pridejo reakcije na ta pretiravanja, med katerimi je najbolj uveljavljen neki grobi realizem, aktivizem. Skratka, krščanstvo se na taki poti znajde v tako kričecem dualizmu, v razklanosti med vero in življenjem, da skoraj ne vidimo več rešitve. Na obzorju zahodnega krščanstva se kopičijo vedno večji kompromisi. Človek dozori, ko uvidi, da je treba storiti kompromis med svetom in vero, pravijo mnogi. Neki ugledni slovenski katoliški izobraženec mi je nedolgo tega ognjevitno razlagal, da je za mlade po Sloveniji škodljivo, ker so v dobi po šestnajstem letu v mladinskih skupinah (veroučnih). Takrat naj bi užili svobodo sveta. Še nekaj minut predtem in takoj zatem je zagovarjal neki suhi gnostični moralizem. Če je krščanstvo le nauk in norma, etika in kulturna dediščina, potem se dà razumeti, da je veroučna skupina škodljiva. Istočasno pa vidimo notranjo kontradikcijo takega stališča in zagrenjenost. Oziroma, tako mnenje razodene svojo nekrščanskost, negira možnost krščanske pedagogike, ki je nekaj drugega kot neko razsvetljevsko humanistično poučevanje.

Zadnjih dvajset let razvoja Cerkve nam spet odkriva krščanstvo in duhovnost v novi (stari) luči. Evdokimov jo imenuje »ontološka duhovnost«. Vstopimo v to ontološko duhovnost s podobo: Predstavljajmo si deset hektarov zemlje v deželi brez dežja. Vse je zorano in ti poseješ petdeset kilogramov pšenice. Jasno, da tako ostane nekaj zemlje prazne. Cev, ki dovaja vodo, ima premer enega centimetra. Ker smo navajeni pridigati in si ponavljati, zapovedovati: to je treba, pa ono morate, dajte več tega, bodite boljši itd. si človek nabavi več semena. Poseje petsto kilogramov pšenice. Še bolj se trudimo, da bi bili dobri, da bi odpuščali, da bi bili etično-moralno neoporečni. Cev za vodo pa ostane s premerom enega centimetra. Tako je jeseni frustracija še večja, ker smo posejali več semena, a je veliko zemlje ostalo nenamakane, suhe in pridelka ni bilo. Mi se naprezamo, trudimo, vendar tistega okusa življenja in tistih sadov, ki ostanejo za vedno, ni. Kajti zapisano je: Sad Duha je ljubezen, veselje, potrpežljivost... Skratka, vse tisto, za kar se mi sami trudimo. Ontološko krščanska duhovnost je ravno to: kako pripraviti več vode, se pravi, kako se odpreti Svetemu Duhu, kako živeti s Kristusom v vsakdanu, kako dobiti dobro seme, pa tudi kako pripraviti zemljo, kako gojiti rastočo pšenico, se pravi, kako pripravljati človeka za njegov napor, trud.

p. Marko I. Rupnik

Hrast in trta

Martina Legiša

Jutranji hlad jo je stresel po telesu. Utrujena zaradi neprespance noči se je oprla na komolce. Pred njenimi očmi so se spet začeli zvrščati stari predmeti. Ravno tako kot nekdanj, le nekoliko bolj zaprašeni. Pisalna miza, prekrita s čipkastim prtom s sinjo podlogo. Omara s koščenozlatimi kljukami. Predalnik in medo z žalostnimi očmi na njem. In končno ogledalo, ki je poznalo vsako njeno nepravilnost in še najbolj tisti navzgor zavihani nosek.

Z roko je segla po odeji in zlezla podnjo. Rjuhe so zadišale po svežem, ko je potopila obraz v belo mehko blazine. Začutila je, kako jo ta svežina pomirja. Napetost preteklega večera popušča. In zaželela si je, da bi se čas ustavil, da bi ji ne bilo treba misliti nanj, na otroka, na razdejanje njunega zakona.

Ozrla se je naokoli. Njena soba. Koliko truda je vložila vanjo. Koliko premikanja in spreminjanja. Koliko risb, da bi jo poživila. Tam, na vratih, prava slikanica. Njen živalski vrt. V resnici pa je bil bolj človeški kot živalski. Bodečerumen črv z oranžnimi boksarskimi rokavicami, pripravljen na spopad z življenjem. Zajec v telovadnih copatih, ki napenja ušesa, da se bo čimprej pogнал s štarta. Vztrajnoobupan polž, obsojen na prenašanje lupinastega bremena. Čuk vedeževalec s salomonsko ljudsko rabsodbo. In on s svojim poželjivim pogledom.

Tuje so se ji zazdele te slike iz učiteljskih let, ki so utelešale njena upanja in razočaranja. Tuji besedni dvoboji s profesorjem likovne vzgoje Perspektivo zaradi njegovih zastarelih in konvencionalnih nazorov o umetnosti. Še danes se spominja, kako se je razburil, ko mu je predstavila risbo z naslovom Pomlad.

»Kaj? In to naj bi bila po tvojem pomlad? Pomlad je rožnata, zelena, sončna. Ti pa mi jo rišeš sivo, ledeno. To je zima in nič drugega kot zima!« je nervozno mahal z listom nad katedrom.

»Če je zima, potem je vaša zima in ne moja,« mu je oporekala. »Moja pomlad je taka, ker jo tako občutim. Če pa jo moram obarvati v rožnato, ne bo več izražala moje notranjosti. Naj torej izrinem sebe iz slike?«

»Seveda, filozofirati je najlažje,« je pripomnil. »S filozofijo mi boš dokazala, da je belo črno! A ne veš, da vzbujajo barve v nas asociacije in da je tvoja slika nerazumljiva?«

»Razumljiva ali ne, to me sploh ne zanima. Vem le, da je barva nenadomestljiva, kot je nenadomestljiva še tako neznatna in nepomembna beseda v literarnem besedilu.«

Ubog profesor, koliko učnih ur je zapravil, da bi došla »bistvo umetnosti«. Ona pa je še bolj vztrajala pri svojem. Uživala je v bojnih pozah, dokazovanjih in prepričevanjih. A za vsem tem se je skrivalo nekaj, česar se danes dobro zaveda: upor do norme, ki se je izrodila v utesnjujoči in utrujajoči splošno veljavni imperativ.

V pritličju je zaropotalo. Mati jo je s svojo prirojeno skrbnostjo prehitela. Zajtrk bo vsak čas pripravljen. Kmalu jo bo poklicala. In kaj naj ji reče? Naj ji zakrije včerajšnje laž in ji pove vse po pravici? Ne, ne, saj bi je ne mogla razumeti. Za njen odgovor ve, kot bi bil napisan: »Si znorela? Potrpi, saj imaš vendar otroka, vsaj zaradi otroka!«

Ona pa noče trpeti. Naveličala se je njegovih enoličnih življenjskih ritmov. Vsakdanjosti, ki je postala pusta in izvotljena, kot so postali pusti in izvotljeni on sam, njegovo delo, njegova zobozdravniška ambulanta. Včeraj, ko mu je to očitala, je vzkipele. Resnica ga je razbesnela. Za trenutek je mislila, da ima pred seboj žival, ne človeka. Seveda, tudi sama je zgrešila. Morala bi mu povedati drugače, umirjeno. A dialog je bil nemogoč. Zato je zakričala svojo pogubo: »Zakaj pa si me vzel? Zakaj mi nisi povedal, da se bom poročila s tvojim delom, s tvojo ambulanto, s tvojimi zobmi in protezami?«

Po licu jo je oplazila njegova roka. Roka, ki se je včasih poigravala z njenimi lasmi. Jo stiskala k sebi v

nepozabnih nočeh ljubezni. Ji stala ob strani v najtežjih trenutkih materinstva. Ne, nasilja ni prenesla. Stekla je po stopnicah in se z avtom pognala v mestni vrvež. Šele po razpotju se je odločila, da pojde domov. Materi je rekla, da je šel na... kongres... izpopolnjevalni tečaj. Seveda, seveda. In otrok? Kam z otrokom? Zakaj ga ni vzela s sabo?! Preveč je bila razburjena. Njegova kretnja jo je povsem iznenadila... Da je pri njegovih, najboljša rešitev. Ona je utrujena, potrebna počitka.

Nataknila si je copate in vstala. Za trenutek se je ustavila pred ogledalom. Flanelasta spalna srajca, ki ji je včasih nerodno opletala okrog nog, je bila zdaj kot ulita. Lasje razmršeni, prav taki, kot so bili vseč njemu. Oči rahlo poudarjene s sledovi neodstranjenega ličila. Na obrazu ni več otroškosti. Na telesu in v gibih polnost in dozorelost, ženskost, s katero ga je nekdanj vedno znova osvajala. Zadnje čase pa je to mikavnost namenoma preziral, kot bi jo hotel odvrniti od sebe, da bi lahko nemoteno živel za svoje delo. Ljubkosti in pozornosti so se sprevrgle v ravnodušnost. In zazdelo se ji je, da ga počasi izgublja in da ga bo nekega dne izgubila za vedno.

Ona pa ga ni hotela izgubiti, čeprav jo je vse bolj zanemarjal, pozabljal nanjo in na otroka. Da, celo na otroka... In... ona, je ona... boljša? Saj je tudi sama pozabila nanj! Zakaj ga ni vzela s sabo? Zakaj? Zakaj? Le kako je mogla, ko mu je dala življenje, ko je vendar mati! Kako je mogla! In z bolečino ob misli, da je v njej preveč Medeje, je odšla iz sobe.

V kuhinji sta bili skodelici že na mizi, ko je po svoji stari navadi, v jutranji halji, še neumita in nepočesana, pozdravila z dobrim jutrom in sedla na nekdanji prostor.

»Kako si spala?« jo je nagovorila mati.

»Že dolgo ne tako trdno kot danes,« se je nasmehnila in upala, da se pogovor ne bo zasukal drugam. Zaman. Spet je morala hliniti najboljše počutje, spet se je morala pretvarjati, govoriti o otroku in možu, o njegovem poklicu, ki mu jemlje še tiste redke trenutke prostega časa.

»Kje pa imajo tisti kongres?« je mati poizvedovala dalje.

»V Rimu.«

»V Rimu! In ti nisi šla z njim, ko si imela tako lepo priložnost!«

»Saj sem že bila, se ne spomniš?« je vztrajala.

»Seveda se spomnim,« je pomočila rezino kruha v belo kavo.

»In potem... potovanja utrujajo. Preveč sem izčrpana. Pa še z vlakom se je odpeljal,« je posrebala po žirek, da bi se pripravila na nadaljnji zagovor.

»Ah, meni se vseeno zdi, da si Robert nalaga preveč dela,« jo je pogledala izpod namrščenega čela, »in da te malce zanemarja.«

»Sploh ne! Saj veš, kako je! Pacientov si ne pridobiš kar tako čez noč. Razumem ga, da si jih hoče ob-

držati. Pa tudi sama sem v službi, zato mi je vse prej kot dolgčas.«

»Moj Bog, današnja mladina! Jaz vas res ne razumem! Delo... kariera... denar... avtomobili. Ko sem bila jaz mlada, ni bilo tako,« je odkimala z osivelo glavico. »Potem pa... družina v krizi, kreganje, razpore...«

Mati je zadela v živo. Po telesu jo je spreletela drhtavica, da je onemela. Je morda kaj zaslutila? Hitro ji mora prestreči besedo. Le kaj naj ji reče? Čisto vseeno, samo molčati ne sme. »Kdo pa govori o razporoki?«

»Ja, ti ravno ne. A poglej okoli! Pri Zgradnih že ne gre vse kot po olju, vsaj tako pravijo.«

»Beži, beži, na vasi vedno šušljajo. Brez šušljanja sploh ne gre,« je zbrala zadnje moči, da bi se vedla čimbolj sproščeno. »In niti malo ne dvomim, da bi govorili isto o meni le zato, ker bi me videli samo, brez nje-ga. Ni tako?«

Dosegla je to, kar je želela. Zdaj je postalo materi nerodno, da je s tako vsiljivostjo vrtala v njeno življenje. Skrajni čas. Dlje bi ne mogla več zdržati, čeprav niti sama ni razumela, zakaj ji je prikrivala resnico. Zakaj ga je opravičevala, ko njegovo ravnanje ni bilo vredno najmanjšega opravičila.

»Greš z mano?« se je mati skušala izmotati iz zadrege.

»Kam?« se je začudila.

»V Prašniku pod električnim drogom so nekaj posekali. Z Anico greva pogledat. Prideš?«

»Ne, ne, danes mi prav ni do tega.«

»Kako, saj si včasih obredla pol Krasa, zdaj pa ne bi stopila niti iz hiše!«

»Prezgodaj je,« se je opravičevala.

»Ah, prezgodaj, prezgodaj,« je zamahnila z roko, »to so mestne razvade. Si pozabila, odkod si doma?«

»Kako bi le mogla, ko me ti stalno spominjaš!« ji je odvrnila očitaajoče.

»Dobro, potem boš ostala sama,« je zapirala vhodna vrata.

Oddahnila se je šele, ko je zaslišala, da se gumijasti odmev materinih škornjev oddaljuje. Skozi okno je spremljala njeno postarano postavo, ki se je pred odhodom pomudila pri vsakdanjem opraviilu pred kurnikom. V aluminijevi posodi je zažvenketalo zrnje in temu so sledili znani piii... piii... piii. Potem frfotanje mladih rdečkastih belorepk. In končno obotavljajoči prihod stare kokoši, ki je racala z vsem svojim kurjim dostojanstvom.

Ustnice so se ji raztegnile v nasmeh. Na borjaču se ni nič spremenilo in vendar ni bilo tako kot včasih. Gank brez cvetja se ji je zazdel dolga ukrivljena hrbtenica, ki bo do pomladi spet razkrivala svoje koščeno ogrodje. Gartre na oknih starega dela domačije so pričale drugačno nekdanjost. Celo kamin nad okrušenimi strešniki je kraljeval vdano, kot bi se zavedal, da ga nenehno minevanje časov zapisuje preteklosti. In tu-

di mati v temni jopi in z ruto, zavezano pod brado, je postala del te skoraj muzejske slike.

Zdaj je razumela materino prepadenost, ko ji je povedala, da je Robert kupil stanovanje v mestu. Zdaj ji je postalo jasno, zakaj se mati tudi danes ni mogla sprijazniti z njeno izbiro, zakaj je še vedno upala, da se bo vrnila. Ne več sama, ampak z njim, z otrokom, da bi skupaj napolnili tisto umiranje in razpadanje s smehom, z mladostjo, z življenjem. Sanje. Le kako naj ji razkrije, da so bile to tudi njene sanje. Njene neuresničene sanje...

Zato ji je lahko le zavidala tisto potikanje po ogradah. Prostost med hrasti, leskovjem in brinjem, kjer se je začela njuna ljubezen, kjer mu je prvič naslonila glavo na prsi, kjer jo je prvič pogladil po laseh. Tam, sredi rumenordečega gorenja reja, mu je rekla svoj da, se prepustila njegovemu poljubu. In mislila je, da bo ta pravljica večna. Pravljica, v kateri ga je s svojo otroško razgibanostjo vedno znova presenečala, mu razkazovala z drevjem obrasle doline, ki so dišale po zemlji, mahu in trohnobi. Neshojene steze, da sta si utirala pot med robido in grmičjem, preskakovala bele zidove iz zloženega kamenja, gazila med šopi orumenele starine. In za njima je ostajalo dvoje sledov, ki sta se spajala v dozorevajočo enoto.

Prevzela jo je prilagodljivost, s katero se je življal v njen Kras. Brez sentimentalnosti, brez predsodkov. Včasih se ji je zdelo, da se je čisto pokmetil, ko je v obrabljenih kavbojkah in z zavihanimi rokavi zasajal lopato v zemljo in ji kopal jamo za vrtnice. Vse to zanjo, samo zanjo, da bi si jo pridobil. A osvojil jo je že prej s tistim kančkom nenarejenega kavalirstva, ki se je izkazovalo, kadar ji je dajal prednost pri vstopanju, ji pridržal plašč med oblačenjem. Kako je bila v zadregi ob prvih srečanjih! Potem pa se je privadila in z nasmehom spremljala to spoštovanje, ker je bilo iskreno in ker se ni ponavljalo iz neke modelirane galantnosti. Zato je lahko priznavala njegovo moškost, kot je on priznaval njeno ženskost. In v tem je bila stična točka, os, okoli katere se je vrtelo soglasje njenega zakona.

V dnevni sobi je pozvonil telefon. Kot nora je planila s stola in obstala s slušalko v roki. Mater so iskali. Šele tedaj je začutila, kako ji razbija v prsih. Iznenadenje? Strah? Ljubezen? Zakaj si noče odkrito priznati, da ga kljub vsemu ljubi? Tudi takrat ji je razbijalo v prsih. Takrat, ko je prvič začutila na sebi njegove oči... Naj zavrti številko? Seveda, zavrtela bo številko. Ne! Ne smeš! se je uprlo v njej. Zakaj bi se morala vedno sama klanjati? Vedno sama mašiti razpoke? Vedno sama trpeti, kot bi bila krivda izključno njena. Ne, preveč je bilo tega njenega izravnavanja, ki se je že sprevačalo v poniževanje. Preveč. Preveč. On pa ni hotel niti za las upogniti svojega moškega ponosa. Saj od njega ni zahtevala ponižanja. Le krivdo bi moral priznati. Da, vsaj enkrat bi moral priznati lastno krivdo. Potem bi odpustila, bi pozabila, da bi s skup-

no izkušnjo, s skupno zavestjo napak in krivic spet našla nekdanjost, tisto srečno razposajeno nekdanjost.

Odšla je v svojo sobo. V moreči tišini, ki jo je obdajala, je samo budilka na nočni omarici zlogovala enoličnost časa in stopnjevala občutek samote. Prvič v življenju se je znašla čisto sama. Sama pred seboj. Pred svojo vestjo. Pred svojo izbiro. Pred svojim možem. Pred svojim otrokom. Pred svojim življenjem. Zato ni

Vladimir Kos

BINKOŠTI OKROG GOROVJA FUDŽI

*V gorskem trikotniku Fudži je sneg,
bolj kot resničen kristal se svetlika.
V kotih, kjer gora umiri se v breg,
v goščo zeleno se slavček umika.*

Tam je še vigred deviška kot sneg.

*Prav do naselj iz cementnih gozdov
mlade vijolice pridejo gledat
dimnike, tračnice, škatle vozov,
lica napeta, vznemirjena, blede -*

ptice čez svod ne letijo domov.

*Toda med zidom in zidom srcá
Veter Nebeški se giblje in snuje,
v misli spreminja besede Boga,
v misli, ki v njih naj ljubezen domuje -*

v njej je Poljub, ki umreti ne zna.

mogla vprašati za najmanjši nasvet. Odločitev je morala biti njena, samo njena. In odločila je danes: v mesto se ne vrne. Če hoče, naj jo pokliče, naj pride ponjo, naj ji dokaže, da jo ima še vedno rad. A oglasiti se mora kmalu, ker ji bo čakanja vsak čas dovolj.

Stopila je k oknu in se zagledala v otožno zapuščenost travnikov in gmajne. Kakšen mir, je pomislila. Mir kraškega jutra sredi frfotajočih odmevov narave, sredi razkošnih barv predzimskega umiranja. Oreh se je že čisto ogolil. Trta je povešala od slane požgane liste, kot bi se hotela predati. Samo hrast se je košatil z zeleno krošnjo. Toda njegova bohotnost ni bila več pomladno kričeča, poletno umirjena. Bila je zeleno rjavenje sredi jesenskega ugašanja. Vztrajno in uporno obotavljanje. A ona je vedela, da ima tudi obotavljanje svoj konec.

Obžalujem

Stavim milijon proti ena, da ste ob prebranju glagola v naslovu mislili, da mi je nečesa žal, da se kesam, da sem žalosten in potrft ob spoznanju, da sem naredil kaj napačnega, slabega, vsekakor negativnega.

Pa ste se pošteno zmotili. Hotel sem le povedati, da SEM JEZEN. Še več: da PROTESTIRAM in OBSOJAM.

Ali je tak nesporazum sploh možg?

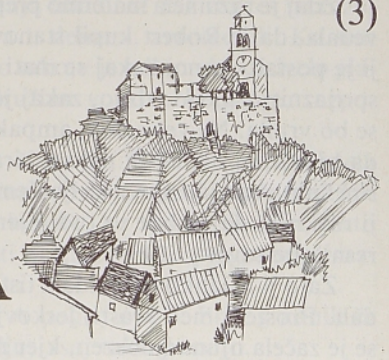
Kaže, da je.

Neustrezni glagol me je prvič zbolel, ko smo v nekaterih izjavah OBŽALOVALI nekatere aspekte Kocbekove afere tam okrog leta 1975. Kako, sem si rekel — MI obžalujemo? Ali ne bi morali obžalovati tisti, ki so »aspekte« POVZROČILI, ne pa mi, ki jih OBSOJAMO? Na to sem se spomnil — in zato se tudi oglašam — ker v zadnjem razdobju spet srečujemo čudni glagol OBŽALOVATI, v zelo podobno zasukani funkciji njegovega pomena in sporočila.

Slovenski jezik ljubim ne le zaradi njegovih blestečih viškov v Sonetnem vencu, Podobah iz sanj, Cvetju v jeseni in Dumi; ljubim ga tudi zaradi njegove klene jasnosti ob vsem bogastvu odtenkov, ki jih premore za izražanje intimnega in konkretnega, lepega in ustvarjalnega. Jezik, ki ima na desetine izrazov samo za kame-ninske situacije v planinah; jezik, ki pozna na stotine imen samo za razne vrste češenj — ta jezik je hkrati neusmiljeno skop v nekaterih poj-mih, ki so cepljeni na etiko in stare resnice, ki skratka sovražijo slepomišenje in sprenevedanje.

Zato mi je tuje, zoprno in smešno, če moram OBŽALOVATI, ko pa vse v meni pravi, da OBSOJAM. Obžalujejo naj tisti, ki spoznajo, da imajo kaj obžalovati. Rad jim bom segel v roko, saj sem iz istega človeškega testa, in veliko bi moral kdaj OBŽALOVATI tudi sam. Kadar pa OBSOJAM, kadar sem iz dna duše in upravičeno JEZEN, mi za božjo voljo pustite, da to izrečem brez ovinkarjenja in brez opreznških olepšav. Saj ni nujno, da imam prav. Ne smem se pa sprenevedati v terminologiji. Moj jezik namreč je in mora biti zelo natančen, ko gre za res.

SPOMINI
MILANA
GUŠTINA

(3)

»Tri mesece, gospod župnik.«

»Aha, no, pa se bova še kaj videla, kajne?«

»Seveda, če ne drugače, pa gotovo v nedeljah pri maši.«

»No, to pa je res lepo od tebe,« mi je rekel, »saj sem to tudi pričakoval.«

Ponudil mi je pijače in pogovarjala sva se dalje, medtem ko sva pila. Nato sem ga lepo pozdravil in odšel domov.

Naslednjega dne sem šel v Repen pozdravit ženino mater, v tednu pa še v Voglje in Vrhovlje.

Nato se je bilo treba lotiti dela, dnevi so minevali na polju, pretekli so meseci in treba je bilo obleči uniformo in se odpraviti v Trst.

Predstavil naj bi se v vojaški bolnici. Glavni v bolnici je bil stari polkovnik Abate, strog debeluh. Po pregledu so mi izročili papir z izjavo »idoneo« — »sposoben«. Spet tja torej, kjer sem pustil prijatelje — v Afriko. To pa mi sploh ni hotelo v glavo — čemu vendar v Afriko, ko pa je tam vojna. Pomislil sem, da imam vendarle še dva dni časa, toda takoj nato nas je korporal spremil na postajo in je tam počakal, da vlak odide. Ko sem prišel do Nabrežine, sem tam izstopil in počakal na vlak, ki me je popeljal do Opčin, od koder sem se odpravil domov.

Čez dva dni sem res odpotoval, toda imel sem srečo, da sta bila moja sopotnika sovaščana, ki sta bila namenjena v Bologno. Med potjo smo se zmenili, da jih pridem obiskat, preden napredujem do Afrike. Ko sem dospel do Bologne, sem izstopil in šel v neko kavarno, kjer sem naročil kavo. V kotu kavarne sem opazil lepo oblečenega možaka, ki me je vprašal, če sem iz Trsta. Prikimal sem, nato pa me je vprašal, kam potujem. Povedal sem, da na fronto. Mož se je čudil in je hotel vedeti, kje sem se nahajal dotlej. Rekel sem, da sem bil doma zaradi bolezni. Vprašal me je, čemu bi ne šel v bolnico na pregled. Tega pa mi res ni bilo treba dvakrat reči — precej nato sem se znašel v bolnici.

Glavni zdravnik je hotel vedeti, katere bolezni sem imel v preteklosti. Odgovoril sem mu, da sem imel enkrat pljučnico, dvakrat pa plevritis. Dal mi je kos papirja in me poslal na pregled h komandantu bolnice. Komandant me je poslal na rentgenski pregled, po slikanju so mi povedali, da dobim odgovor popoldne.

Popoldne sem se vrnil v bolnico in tam čakal precej dolgo. Poklicali so skoraj vse, ostal sem le jaz in dva druga. Končno smo prišli tudi mi na vrsto. Zadnji sem vstopil v majhno sobo in ko sem zagledal kape-tana za pisalno mizo, sem kar obstal. Ta gospod namreč ni bil nič manj kot tisti, ki me je zjutraj povabil, naj grem v bolnišnico. Ker sem stal pred mizo, mi je rekel, naj sedem, nato je vzel sliko, mi jo pokazal in mi sporočil, da sem zdrav. Torej zbogom upanje, sem si mislil. A kape-tan je pripomnil, da mi bo on pomagal. In res me je vprašal, če hočem

domov za šest mesecev ali pa da me končno določi za nesposobnega za (na) fronto. Tako se je tudi zgodilo. Torej zbogom vojska in tako sem bil rešen tudi Afrike.

Naslednje jutro sem se odpravil v Modeno, kjer je bil moj sedež. Ko sem prišel v kasarno, sem izročil dežurnemu oficirju papir, to je potrdilo, da sem sposoben samo za lahka dela. Dobil sem ukaz, naj grem v skladišče, tja so namreč sodili taki, kot sem bil jaz. Naše glavno opravilo je bilo prijeti sem pa tja kdaj metlo v roko. Tako so enolično minevali meseci.

Nekega dne me je poklical kapetan in me vprašal, če bi kaj pomagal v kuhinji. Seveda sem bil zadovoljen in sem se tam predstavil že istega dne.

Kuharjev je bilo devet in vsi so imeli dovolj dela. Jaz pa naj bi od jutra do večera ribal sir. To se mi seveda ni priljubilo in tako sem rekel, da naslednjega dne ne pridem več. Saj so me po tistem ribanju roke tako bolele, da zvečer nisem vedel kam z njimi.

Naslednjega dne pa me je oficir določil za pravega kuharja oziroma za pomočnika. To mi je pa že šlo od rok. Dali so mi tudi posebno dovolilnico, s katero sem lahko ostal zunaj do polnoči. Nekega dne so me določili, da bi naši skupini natakalo vino. Sam Bog jih je navdihnil. Saj je lahko vsakemu jasno, kako sem potem to vino delil. Prijateljem sem ga natočil toliko, da so bili skoraj pijani, na koncu pa je zmanjkalo 27 četrtrink.

Ko je oficir to opazil, je na vso moč kričal name, a ni nič pomagalo. Morali so mi dati še 30 četrtrink, ki pa sem jih pravilno razdelil in je bilo vse v najlepšem redu. Oficir pa se je zaklel, da ne bom nikoli več točil vina. Meni pa je bilo vseeno.

Čez mesec dni so me povišali. Kam? V kuhinjsko skladišče. To pa je bilo cesarsko delo. Imel sem tako rekoč vse v rokah. Vse, kar je bilo potrebno v kuhinji: testenine, riž, čebulo, olje, sir. To je bila zame prava loterija. Ničesar nisem pogrešal in prav tako naš »oštir«.

To je kar dolgo trajalo. Po denar, ki so nam ga izplačevali vsakih deset dni, sploh nisem šel. Ko me je kapetan vprašal, čemu ne pridem ponj, sem mu odgovoril, da imam zelo veliko dela, da bom prišel pozneje. S tem pa sem kar odlašal. Veliko lambrusca smo popili na račun skladišča in prav tako smo pojedli veliko petelinov. Saj, tako kot je Bog dal, je tudi vzela.

Mi Slovenci, bilo nas je namreč osem, smo zahajali vedno v določeno gostilno. Pili smo, če smo imeli denar, drugače pa nam je pomagalo skladišče.

Lepo smo se tudi naučili balinati, saj smo bili vsak dan na igrišču kot pravi športniki. Tako sem zbijal krogle, da se je kar kadilo. Eden izmed nas je bil pravi borec na tem področju. To je bil neki Koren iz Kreda pri Kobaridu, ki je veljal za pravega mojstra v balinanju. Ko je bila na sporedu kaka važnejša igra, so ga prihajali iskat in vedno mu je šlo prav kot mleko v kotlu.

Ražem iz Bazovice, ki je bil dober šofer, je bil med nami zelo priljubljen, posebno ker je bil tudi dober pevec. Ko je imel kaj časa na razpolago ali pa je bil prost, že se je iz gostilne slišalo pravo slovensko petje. Njegov pevski pomagač je bil Dušan iz Doline. Brivec regimenta je bil tudi Slovenec, in sicer Petejan iz Sovodenj, ki je bil tudi pribočnik slovenskega poročnika Janija. Ostali dve slovenski visoki glavi sta bila podoficirja z Goriškega Rešič in Kancler. Toliko smo mi pomenili pri 6. regimentu.

Na nas Slovence so bolj pazili in nas tudi grdo gledali, to vsaj polovica oficirjev. Ubogi Dušan je to najbolje spoznal.

Leta 1941, ko je Italija napovedala vojno Jugoslaviji, naj bi se naš regiment premestil v Štanjel. Ko sem po čudni poti to izvedel, sem jo popihal.

Zelo približne ocene

Primorski dnevnik je v nedeljo, 19. marca, na kratko poročal o zamejskih kulturnih dnevih v Ljubljani. Citiral je Duška Janeža, tajnika komisije za manjšinska vprašanja pri Socialistični zvezi, ki je vzhičeno trdil, da je bilo »nabito polno v Cekinovem gradu na soški fronti, polno... v petek na koncertu, polno v stolnici...«

Tisti, ki smo se teh prireditev udeležili, pa smo drugačnega mnenja. Res je bil dober obisk na otvoritvi razstave o soški fronti, toda v Valvazorjevi dvoranci v Cankarjevem domu je bilo ob okrogli mizi še kar dovolj prostora (posebno ko so odšli tržaški dijaki), še več pa ga je bilo na obeh koncertih. Saj bi stolnica bila skoraj prazna, ko je ne bi napolnili tržaški prijatelji obeh koncertantov!

Popolnoma nerazumljiv pa je sledeči citat iz poročila v P. d.: »... Manjšina se je suvereno predstavila. To je rezultat 10-letnega zavzemanja za svojo identiteto sredi tujega naroda. Politični rezultat je v enotni delegaciji in enotnem nastopanju. Kulturni pa v taki višini dialoga, da smo sposobni nastopati na terenu, ki je izredno kritičen do vsakega kulturnega dogodka.«

Radi bi vedeli, kdo so tisti, ki se že deset let zavzemajo za svojo identiteto sredi tujega naroda. Mi pa smo mislili, da živimo na tem koščku zemlje vsaj že 1300 let.

In zavestno kljubujemo nekaj več kot deset let!

Na rob nekemu posvetu

V Ljubljani je bil 17. marca v okviru kulturnih dnevov Slovencev iz Italije zanimiv, čeprav nekoliko improviziran posvet na temo Skupni slovenski znanstveni prostor. Temaatika je obširna, bila je komaj nakazana, a okrogla miza je bila prva te vrste in smo ji z zanimanjem sledili. Seveda je na ravni institucij znanstveno sodelovanje Slovencev iz širšega sveta in iz zamejstva nekoliko težko. Na to sodelovanje lahko vplivamo samo relativno. Zato nas bolj zanima, kaj lahko naredimo Slovenci kot posamezniki. Tu pa bi res lahko naredili veliko več in bi lahko celo odpi-

rali vrata za sodelovanje nekaterim institucijam. Pravilno je Slovenka iz Argentine opozorila na pomanjkanje evidentiranja slovenskih znanstvenikov po svetu. Ravno to področje — področje osebnih stikov, na kar je na enem svojih nastopov v Dragi opozoril že Jože Velikonja, — je še povsem neizpolnjeno. Osnovni predpogoj za tako osebno sodelovanje, za tkanje stikov in vezi pa je popolna sproščenost in svoboda. Ko se ob prehodu meje z izvodom Mladike v žepu sprahuješ, ali ti bo uspelo »prethotapiti« jo čez mejo, to še ni suverena sproščenost in svoboda. Ta občutek gotovo ni normalen in ne prispeva k gradnji »skupnih« prostorov. Dokler do take »normalnosti« ne pride, toliko časa bomo o skupnem prostoru diskutirali, ne pa ga ustvarjali. K takemu ustvarjanju je v več ko dvajsetih letih skušala prispevati DRAGA. A vemo, s kakimi težavami...

Pavle Zidar

ZEMLJA

*Na videz, samo na videz
je groba*

*in se mi lepi na robove čevljev,
v resnici pa je to matematika*

*in v njej mrgoli zakonov
z izidi in brez.*

To je prabit.

Z drugo besedo — večnost.

*V njej smo se spočenjali
za to vednost milijarde let.*

MALEMU IGORJU URŠIČU

*Kakor kopasta preja
stojijo bori,
nihče ne tke
zelene niti,
pajčolani megle
drse*

*z bora na bok skale,
spustiti glas
v to tiho globočino
bi bil zločin
— ali pa ne.*

Nekaj časa sem krožil po domačih vaseh, nato sem se namenil na obisk k Dušanu v Dolino. Skupaj sva se nato s taksijem odpravila v Gorico. Dušan je bil ravno na dopustu, jaz pa sem bil dezertar. Tega Dušanu in Petejanu sploh nisem omenil, ampak sem trdil, da sem tudi jaz na dopustu. Ko sva prišla z Dušanom v Gorico, sva stopila k »Trem kromam«, tako je bilo restavraciji ime. Proti večeru je Dušan odšel domov, jaz pa sem se odločil, da bom v restavraciji prenočil. Ko sem najel sobo, sem povečerjal in se odpravil spat.

Toda še nisem spal dve uri, ko je nekdo potrkal na vrata moje sobe in me poklical po imenu. Najprej sem pomislil, da se je Dušan premislil in je prišel spat. Toda ko sem odprl vrata, je stal pred mano lepo oblečen gospod. Vprašal me je, kako mi je ime in jaz sem mu povedal. Povalbil me je, naj pridem z njim na kvesturo zaradi nekakšnih pojasnil.

Seveda sem se moral obleči in se napotiti na kvesturo. Tam me je komisar vprašal, kateri je moj letnik in zakaj nisem pri vojaki. Jaz sem mu lepo odgovoril, da sem vojak in da moram jutri v Modeno k svojemu regimentu. Na vprašanje, kako da se nahajam v Gorici, pa sem odgovoril, da sem prišel obiskat enega izmed prijateljev in da nameravam odpotovati po obisku. Komisar je bil zadovoljen in mi je celo nameraval dati potrdilo, da sem bil zadržan na kvesturi in se zato nisem mogel pravočasno vrniti k regimentu.

Neki kvesturin pa očitno ni bil zadovoljen z zadevo in je vztrajal, da bi bilo morda bolje, če bi telefonirali orožnikom v Dutovlje. Kvestor se je strinjal in odgovorili so mu, da sem dezertar in da me lahko zadržijo. Zjutraj sem se znašel v goriškem zaporu.

V celici sem naletel na nekega nemega človeka. Z njim sem se sicer že znal pomeniti, a mi vseeno ni šlo v glavo, da je nem. In res se nisem motil. Sojetnik je stanoval v Gorici v ulici Balilla in vsi so bili prepričani, da je nem, celo vsi stražniki. Po osmih dneh pa je z menoj vendarle spregovoril in mi razložil vso zadevo.

Povedal mi je, da hodi od vasi do vasi in da berači, da pa se je nekoč zgodilo, da mu je v neki goriški kavarni neki gospod dal celo funt. Ko so ga pregledali, so mu našli ta denar in so mislili, da dela kot vohun. Ker je bila vojna, je bilo tudi mogoče kaj takega, toda nesrečnik ni mogel povedati, kdo mu je dal denar. Po desetih dneh so ga izpustili. Ko se je poslavljaj, mi je pustil svoj naslov in me povabil, naj ga obiščem, če mi uspe, da se rešim.

V nedeljo, 16. aprila, so v Škednju slavili 150-letnico cerkve sv. Lovrenca. Procesije se je udeležilo lepo število ljudskih noš.

Georgius

»Sv. Jurij skorajda nima vrstnika, ki bi ga častile tolikšne množice po vsem krščanskem "starem" svetu.« Vendar so legende prekrile zgodovinsko jedro, tako da je že papež Gelazij leta 496. zavrnil zgodbo o njegovem mučeništvu kot izmišljotino. Cerkev ga časti 24. aprila (LETO SVETNIKOV II,212-214). Latinsko ime se pojavlja v krščanski dobi, izvira iz grškega *Gheorghios*, ki se tudi pojavlja komaj v grško-rimski dobi in postane priljubljeno v bizantinskem času. Ime je v tesni zvezi s samostalnikom *gheorgós* »kmet«. Cerkev časti sv. Jurija mučenca 23. aprila, poleg njega še 19. aprila sv. Jurija škofa in mučenca v Antiohiji, 27. julija in 20. oktobra sv. Jurija mučenca v Córdoba, 24. avgusta sv. Jurija Limniota, 25. oktobra sv. Jurija Périgeuxa in 2. novembra sv. Jurija, škofa v Vienne (TAGLIAVINI I,126).

Iz latinske imenske oblike je nastala slovenska *Jurij* (KONZONANTIZEM 167,263). Ta oblika se toliko razlikuje od izvirne, da zveni kot samostojna imenska oblika in se kot taka pojavlja že zgodaj po vsem slovenskem svetu in se ponavlja skozi stoletja v ogromni količini. Na Primorskem jo je srečati od okoli 1200 dalje (KOS I,II...) v pisnih oblikah *Juri*, *Jury*, v Trstu jo srečamo zelo pogostoma od leta 1308 dalje v pisnih oblikah *Juri*, *Jurius*, *lorius*, *Juri*, na Terskem območju zapisujejo leta 1393 pogostoma latinsko imensko obliko *Georgius* za prebivalce Barda, Sedlišč, Sedil, vendar srečamo enkrat zapis *Jurius Stoysic* v Kujiji (CASTELLO 135,139,152,164,8), v ČERNJEJSKEM RKP. od polovice XV. do začetka XVI. stoletja beremo *Jorius tussa...delungarolla* (c.2v.), *istaipana...sa rainicha iuri* (c.11v.), *Juraj plasigoia sprosenicha* (c.9r.) z latinsko varianto *Jeorgius plasigoy* (c.2v.), 1486 *Pascula q. juri coza de chialminis* (Paskula — in ne Paula, kakor je bral Baudouin de Courtenay — rajnega Jurija Koca iz Vizonta, c.3v.), a tudi *Çorço de quondam stephano mulinar de platischis* (kakor je pravilno bral Corgnali in ne Zorzo, kakor je bral Baudouin de Courtenay, c.14v.) z beneško imensko obliko. Imensko obliko *Juri(j)* v vseh teh pisnih variantah bomo še brali v dokumentih v vseh naslednjih stoletjih. Poleg osnovne imenske oblike srečujemo zelo zgodaj še številne izvedenke osebne imena: v Trstu srečamo od leta 1308 dalje davno vokativno obliko na-e: *a lure Maçcha* (CAP R c.59v.; tega Jureta Mačka bomo srečali še v drugih dokumentih do leta 1315), 1416 *Jure de Sacto Palaio* (PARENTIN; domnevam, da je kraj Sv. Polaj na Vrdeli in ne kraški Šempolaj), 1431 *donna Uliana vedova di mastro Jure marangon*, *Jure tusa... snugarola* (ČERNJEJSKI SKP. c.9r., istoveten z omenjenim *Jorius*), glej še nekaj primerov imena *Jure* na Primorskem v KOS II...

Izvedeno imensko obliko s formantom -ko srečamo že okoli 1200 *Jurco*, *avus Jurconis* (KOS II,110) s sklanjatvijo, ki so jo v latinščini rabili za nemška imena tipa *Bruno*, *Brunonis*, 1216 *Jurko* na Štajerskem (KRONSTEINER 44), 1365 *Jurcho quondam Prosigoy* v Trstu (MARSICH), 1499 *Jurko*, kmet v Šturjah (KOS II,257).

Na Tržaškem srečamo tudi izvedenko s formantom -iha za žensko ime *Juriha*: 1308-1310 *Juricha*, *funeris Juriche slave de Riburgo... predictae Juriche*, *de Dominica de Iurica per decimam* (CAP R c.63v.,17r.,3r.), 1317 *de morte Iuriche* (CAP Q,c.20v.), medtem ko najdemo drugje skoraj istočasno enakoglasno moško ime: 1373 *Juricus*, kmet v Gorenji Mlaki, in *Juricus*, kmet v Logarščah (KOS I,83,71).

Imensko obliko *Juršè*, sestavljeno z dvema formantoma, srečamo v Trstu 1317 pri eni vidnejših tržaških družin: *de morte Iurse Baiart*, *de morte Iurse Baiardi* (CAP Q,c.17r.,16v.,20v.,21r.), 1325 *domus ipsius domini Ottoboni quam inhabitat Jurxe Baiardi* (MARSICH), *Dominicus filius Iurse Baiardi et nepos Christine de Cessana* (SSMM 673,c.6r.) in še 1426 *Iurse de Lasca*, 1444 *Jurse de Gortia vicinus et habitator Tergesti*, 1448 *Jurse de Luremo cive Tergesti* (PILLON): *Jurše Baiardi* je torej sin Kristine iz Sežane, *Jurše* z Laškega (na Štajerskem), *Jurše* iz Gorice je kmet, ki stanuje v Trstu, *Jurše* iz Vrem pa je tržaški meščan, danes bi rekli državljan. Ime srečamo tudi drugje na Primorskem v pisnih oblikah *Jursche*, *Jurse*, *Jursse* (KOS II...).

Končno srečamo še imensko obliko, pri kateri je svetniško ime sestavljeno z imenom predkrščanskega izročila *Slavŭ*, ki je v poznem srednjem veku očitno imelo le funkcijo imenskega formanta: 1280-1315 *Jurislav* na Štajerskem (KRONSTEINER 44), v Trstu med 1308 in 1310 *a Jurislao sclavo* (CAP R,c.50r.).

Te imenske oblike — številne med njimi in še druge ohranjajo današnji priimki — izpričujejo, kako priljubljeno je bilo svetniško ime in kako se je to moralo zaradi količine spreminjati v številne domače oblike.

* * *

Priimkovne oblike iz osebne imena Jurij so kar se dá številne in morfološko bogate. Posebno pri patronimikih na -iç obstaja pogostoma nevarnost, da jih istovetimo s hrvaškimi priimki na -iç ali z njimi zamenjamo: dovolj je misliti, da je bil tudi pisatelj Josip Jurčič hrvatskega pokolenja, v njegovem primeru gre torej za zamenjavo hrvatskega -iç s slovenskim -iç potem, ko se je družina preselila in poslovenila. Posebno v Trstu je težko razlikovati med priimki slovenskega in hrvatskega porekla, zato bom iz seznama izpustil vse one, ki nimajo vzporednih oblik drugje v slovenskem prostoru, razen v primerih, ko so sestavljene z izrazitimi slovenskimi formanti.

Priimek, ki ponavlja brez sprememb osebno ime, se pojavlja zgodaj: KOS II navaja v seznamu nekega *Michel Juri* ali *Jury*, ki ga zaradi očitne pomanjkljivosti seznama ni moč najti v dokumentih; z veliko gostoto ga najdemo ob jezikovnem stičišču med Benečijo in Furlanijo: 14.. *Pieri Jury... in Chiarargio* (P. J. v Carrarii pri Čedadu, XEN,c.8r.), 1602 *Filippo Juraj* v Srednjem (MISSIO), danes v zapisu *Juri* (SPZM Pasion di Prato, Codroipo; ZSSP CE, MB; KOŠTIÁL 563-4 Koroška), *Juri* (SPZM UD in okolica, Tržič in okolica, Codroipo; hibridni *Dejuri* (TS, Millje); hišno ime *Juri* najdemo v Podbardu (ROTTOLO 1772); *Jurij* (ZSSP MB).

Večina izredno številnih priimkovnih oblik, ki so nastale iz osnovne imenske oblike Jurij, izhajajo iz osnove *Jur-*, manjše število kaže na osnovo *Jurj-*, bodisi da je ohranjen refleks za davni palatalni *ř* (ta je v slovenščini razpadel na prvotna elementa -*rj-*, KONZONANTIZEM §44, str.73), bodisi da je v dvozložni osnovi *Jurij-* onemel *i* po moderni vokalni redukciji. Pogostoma so razliko zabrisale pisne konvencije ter interference. Zato ne bomo pri sledečem seznamu razlikovali med obema osnovama.

Z manjšalnim patronimičnim formantom -(e)c: *Jurec*, *Juric* (KOŠTIÁL 563-4 Koroška), *Jurjec* (ZSSP KR, Logatec, Metlika, Primorska), *Jurc* (KOŠTIÁL 563-4 Koroška; ZSSP Štajerska, Radovljica, LJ).

S patronimičnim formantom -iç: 1498 *Juritsch*, kmet v Narinu, *Juricz*, krčmar v gospodstvu Prem (KOS II,245,249),

Jurič (ZSSP Štajerska, Primorska, LJ; KOŠTIÁL 563-4 Koroška), *Juric* (TS), *Jurich* (TS, → *Giorgini*, prim. PIZZAGALLI 139; SPZM S. Giovanni a/N, Tavagnacco), *Iuric* (TS); SPZM GO, v Tržiču → *Giorgi*, prim. PIZZAGALLI 166) in *Iurich* → *Giorgi* (TS, prav tam 166), *Jurigh* (SPZM GO), *Iurigh* (SPZM S. Giovanni a/N), morda tudi *Iurik* (SPZM Tavagnacco). Z nadaljnjo sestavo: *Juričko* (ZSSP Šmarje, MB), *Jurički* in *Juričan* (ZSSP Šmarje), *Juričinec* (ZSSP PT).

S formantom *-i(j)ca*: *Jurica* (ZSSP Litija, Krško; TS; v Devinu-Nabrežini → *Giorgi*, PIZZAGALLI 164), v Trstu *Jurizza* → *Giorgi* (PIZZAGALLI 139); 1602 *Simon iurza* in *Marin iursa* v Arbeču (MISSIO), *Jurca* (BREZNIK 261 opozarja, da ta priimkovna oblika sovпада s srbohrvaško, Cerknoska; ZSSP Štajerska, Logatec, LJ, Radovljica, Kočevje, Primorska; SPZM Dolenji Barnes, TS), na Tržaškem še *Jurza* → *Giorgi*, *Iurca* → *Giorgetti* in *Iurza* → *Giorgiani* (PIZZAGALLI 139,235); *Jurjca* (ZSSP Štajerska, LJ); hišno ime *Jurcovi* v Nadiški dolini (CRACINA).

Imenska oblika z davnim vokativnim obrazilom *-e* in prehodom v sklanjatveni tip 'oče, očeta' sovпада s tipom za mlada bitja na *-è, -éta*. *Jure* je le ime, priimek se glasi *Jere* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ, Kočevje; že BREZNIK 261 opozarja, da je *Jerè* ← *Jurè*, kjer je nepoudarjeni u prešel v polglasnik. Iz te oblike je nastal patronimični priimek *Juretič* (ZSSP Dolnja Lendava, LJ, Radovljica, Kočevje, Primorska; KOŠTIÁL 563-4 še Štajerska), *Jüretič* (ZSSP Dolnja Lendava), *Juretic* (SPZM Steverjan; TS), 1602 *Jaculi iuretig hora sta in mersin iz Arbeča* (MISSIO), *Juretig* (SPZM Krmin, UD; TS), *Juretigh* (SPZM Čedad, UD), *Juretic* in *Iuretich* (SPZM GO), *Iuretig* (SPZM Goriško, Fojda, Latisana, Spilimbergo; TS), *Juretigh* (SPZM UD; TS), *Iuretti* (SPZM GO), *Jeretič* (ZSSP PT, GO); *Jeretin* (ZSSP Štajerska) in *Jeretina* (ZSSP Kamnik, Štajerska, LJ).

S formantom *-ej*: *Jurej* (ZSSP MB, Konjice).

S formantom *-aj*: *Juraj* (ZSSP Laško), *Jeraj* (ZSSP Štajerska, Gorenjska, LJ), *Jerai* (TS), *Juraja* (ZSSP Štajerska), morda *Jurajevčič* (ZSSP Metlika).

S formantom *-ač*: *Jurač* (ZSSP Štajerska; KOŠTIÁL 563-4 Koroška), *Jerač* (ZSSP NM, Tolmin), *Juroč* (ZSSP Dravograd), *Jeraček* (ZSSP CE); *Juracic* in *Juracich* (TS).

S formantom *-ada*: *Jurada* (ZSSP Sežana; TS, Milje, Dolina), *Iurada* (TS).

S formantom *-aga* berem enkratno obliko *Juraga* (TS).

S formantom *-ak*: *Jurak* (ZSSP Štajerska, NM, LJ), *Jerak* (ZSSP Štajerska, LJ); enkratna je oblika *Iuriako* (TS). Že omenjena patronimična oblika *Juracič* je sevè lahko nastala tudi iz imenske oblike *Jurak*.

S formantom *-ala*: *Jerala* (BREZNIK 261 ← *Jurala* ← *Juralja*: 1622 *Juraila*, 1631 *Juralia*; ZSSP Gorenjska, Logatec, Štajerska, LJ, Sežana), *Jeralla* (TS); *Jeralič* (ZSSP NM).

S formantom *-as*: *Juras* (ZSSP Štajerska; TS), *Jeras* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ, NM); *Jurasek* (ZSSP LJ), *Iurasek* (TS); *Iurasich* → *Giorgini* (PIZZAGALLI 138).

S formantom *-aša*: *Jeraša* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ).

S formantom *-án*: *Juran* (BREZNIK 261 Žihpolje na Koroškem; na Kranjskem, pravi BREZNIK, se je priimek spremenil v *Jeran*, a se je tu v XVI. stoletju še glasil *Juran*; ZSSP Dolenjska, Štajerska, Gorenjska, GO; SPZM GO), *Jeran* (ZSSP Štajerska, Gorenjska, LJ, Postojna, Idrija), *Jerjan* (← *Jurjan*, BREZNIK 261..... Dolina pri Trstu), tu endemičen in prisoten le v pisni obliki *Jerian* (Dolina, TS). Z veliko previdnostjo omenjam priimkovno obliko *Jeram*, ki je zelo razširjena (ZSSP Štajerska, Gorenjska, LJ, Idrija; SPZM Trbiž), *Ieram* (TS): prehod izglasnega *n* → *m* je v

Trstu lahko razlagati kot tergestinska posebnost, drugje ta razlaga ne pride v poštev. Vendar se izoglosa oblike *Jeram* krije z izogloslo *Jeran!* (Bezljaj hipotizira razlago priimka *Jeran* iz apelativa *jeran* »vrsta mizarskega dleta«, a sam dvomi v to možnost, ESSJ I,227).

Iz prejšnje priimkovne oblike je izvedenih mnogo drugih: s formantom *-(e)c* *Jeranc* (ZSSP KR), iz slednje vokativna oblika *Jeranče* (ZSSP LJ, Sežana), patronimična *Jurančič* (ZSSP PT, MB), *Jerančič* (ZSSP Logatec, LJ, Primorska), slednja je lahko tudi iz priimkovne oblike na *-ko* *Juranko* (ZSSP Šmarje; TS), *Jeranko* (ZSSP Štajerska, LJ, Kočevje; TS), *Ieranko* (TS: → *Gerani*, prim. PIZZAGALLI 233); končno še s patronimičnim *-ič* iz osnove, razširjene s pridevniškim formantom *-ov*: *Juranovič* (ZSSP Litija, MB), *Jeranovič* (ZSSP PT, MB).

S formantom *-at* (?) navajamo nekaj enkratnih ali redkih priimkov: *Juratuc* (ZSSP Litija), *Juratovič* (ZSSP LJ), *Jurtalo* (ZSSP PT), *Jurtela* (ZSSP PT, MB), *Jerat* (ZSSP Konjice), *Jerant* (ZSSP Litija).

S formantom *-ko*: 1469 abl. *Iohanne Iurcho* (SSMM), 1510 *Nicolò de Jurco, consigliere* (Kandler, PATRIZI), *Jurko* (ZSSP Štajerska, LJ), *Jurco* (TS), *De Jurco* (SPZM Gradež), *de Jurco* (TS). Iz te oblike je izpeljan patronimik 1523 *Ambros Jurkhicz* v Križu (KOS II,174), *Jurkic* (TS; → *Giurco* in *Giorgi*, PIZZAGALLI 138,235), *Iurkic* (TS; tu → *Giorgi*, PIZZAGALLI 235), a tudi z dodanim večalnim formantom *-ôta* enkratni priimek *Jurkota*, prisoten le v Trstu v zapisu *Iurcotta*. Iz osnove *Jurk-* izhajajo z dodanim novim formantom še nekatere priimkovne oblike, med katerimi se lahko skriva tudi kaka sporna ali tuja, vendar jih tu nanizam vse; *Jurka* (KOŠTIÁL 563-4 Štajerska; BREZNIK 261 priimek in hišno ime v Moravčah), *Jorka* (BREZNIK 261 Selška dolina: a ta oblika utegne biti pisna varianta priimka *Jorgal!*); *Jurkec* in *Jorkec* (BREZNIK 261); *Jurkan* (ZSSP MB); *Jurkas* (ZSSP Štajerska, LJ), *Jurkos* (ZSSP Brežice); *Jurkošek* (ZSSP Štajerska). Vrsta priimkovnih oblik izhaja nadalje iz osnove, razširjene s pridevniškim formantom *-ov*: *Jurkovec* (ZSSP GO); *Jurkovič* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ, NM, Kočevje), *Jurkowitzsch* (ZSSP Kočevje), *Jurkevič* (ZSSP CE); *Jurkovník* (ZSSP Gornji Grad); *Jurkovšek* (ZSSP Štajerska, LJ); 1499 *Jurkotschkin*, posestnik v Vipavi (KOS II,264).

Iz obeh osnov *Jurc-* in *Jurk-* je lahko nastal patronimik *Jurčič* (ZSSP Štajerska, KR, LJ, Ilirska Bistrica; KOŠTIÁL 563-4 Dolenjska), *Jurcich* → *Giurco* (PIZZAGALLI 139), *Iurchich* (TS), hkrati pa je lahko nastal po moderni vokalni redukciji tudi iz oblike *Juričič*, ki je patronimik iz imenske oblike *Jurica*: *Juričič* (ZSSP Štajerska, LJ, Primorska), *Jurichich* (TS), *Iuricic* (TS; → *Giorgini*, prim. PIZZAGALLI 235), *Iuricich* (TS; → *Giorgini* in *Giorgetti*, prav tam 139,235).

Iz osnove *Jur(i)c-* so izpeljane še številne priimkovne oblike: *Jurčak* (ZSSP CE); *Jurčan* (ZSSP PT); *Jurčec* (ZSSP LJ), *Jurcec* (TS); *Jurček* (ZSSP LJ; KOŠTIÁL 563-4 Gorenjska); *Juričev* (ZSSP LJ), *Iuricev* → *Giorgini* (PIZZAGALLI 235), po moderni vokalni redukciji *Jurčev*, prisotna v Trstu v zapisih *Jurcev* in *Iurcev*; *Jurčevic* (ZSSP Postojna).

S formantom *-eč*: *Jureč* (ZSSP MS), *Jurečič* (ZSSP Štajerska, Logatec, LJ, Kočevje), *Jurečko* (ZSSP PT, MB).

S formantom *-ek*: *Jurek* (ZSSP Dravograd), *Iureka* → *Giurco* (PIZZAGALLI 138).

S formantom *-en*: *Juren* (ZSSP LJ, Primorska; SPZM GO, Doberdob, Fogliano-Redipuglia; → *Giorgini* v Doberdobu, prim. PIZZAGALLI 163), *Jurem* (ZSSP GO); z nadaljnjo sestavo: *Jurenc* in *Jerenc* (ZSSP PT); *Jerena* (ZSSP PT); *Jerencič* (ZSSP MB); *Jerenk* (ZSSP Slovenj Gradec); *Jerenko* (ZSSP Štajerska, LJ).

S formantom *-as*: *Jeras* (ZSSP Gorenjska, Krško, CE, LJ, NM).

S formantom *-eš*: *Jureš* (ZSSP Štajerska), *Jures* (ZSSP Litija), morda *Juris* (TS). Z nadaljnjo sestavo: *Jureša* (ZSSP Konjice); *Jurešič* (ZSSP Kočevje), *Juresich* (TS), *luresich* in *luressich* → *Giorgini* (PIZZAGALLI 138,235); *Jurša* (BREZNIK 261 Ljutomer, priimek sovpada z enakoglasnim srbohrvaškim; ZSSP Štajerska), *Jurscha* (ZSSP LJ); *Jurše* (ZSSP KR, Štajerska, LJ), *Jerše* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, LJ, NM, Kočevje), *Jerse* in *lerse* (TS); *Juršak* (ZSSP Črnomelj); *Jeršan* (ZSSP Logatec, LJ, Ilirska Bistrica); *Juršek* (ZSSP PT, LJ), *Jeršek?* (ZSSP LJ, MB); *Juršič* (ZSSP Štajerska, Dolenjska, LJ, Primorska), *Jursich* (Milje), *Jeršič* (ZSSP Logatec, Štajerska, LJ), *Iersich* → *Ierini* (PIZZAGALLI 234); oblika *Jeršetič* je prisotna le v Italiji v pisnih variantah *Iersettig* (TS), *Jersetic* → *Ersetti*, *Iersetic* in *Iersetch* → *Resetti* (PIZZAGALLI 236,234); *Jeršečič* (ZSSP Šmarje), *Jeržečič* (ZSSP MB); *Jersin* (ZSSP Štajerska, LJ, NM, Radovljica, Kočevje, GO); *Juršinič* in *Juršinic* (ZSSP Črnomelj); *Juršinovič* in *Jursinovič* (ZSSP Ilirska Bistrica), *Jeršinovič* (ZSSP LJ, Ilirska Bistrica); *Jeršinovec* (ZSSP LJ; BREZNIK 261 Vrhnika); *Jeršan* (BREZNIK 261 Unec); *Jeršin* (BREZNIK 261); *Juršnik* (ZSSP Štajerska).

S formantom *-man*: *Jurman* (ZSSP Štajerska, Dolenjska, LJ, Primorska; → *German* v Ronchi d/L, prim. PIZZAGALLI 170; Devin-Nabrežina, TS), *Iurman* (SPZM Nadiško območje, Prapotno; TS), *Jurmann* (ZSSP Kočevje). Kljub nepozornemu zapisu navajam tu 1494 *Anthoni Jurtzmanitz*, kmet v Prečniku (KOS II,213). Pri priimku *Jerman* je izhajati iz *Germanus* ali iz *Hermann*.

S formantom *-in*: *Jurin* (ZSSP PT, LJ, Ilirska Bistrica), *Iurin* (TS), kot hišno ime 1772 *Jurin* v Podbardu (ROTTOLO), *Jurínovi*, *Juríni* v Nadiškem območju (ZUANELLA HIŠ 1982/11, 1983/3), *Jerin* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, NM, LJ, GO; TS; BREZNIK 261 ga izvaja iz *Jevrin!*), *Ierin* (TS, Milje); *Jurina* (ZSSP CE), *Jerina* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, Logatec, Metlika, LJ, Kočevje, Primorska; TS; po BREZNIKU 261 sovpada s srbohrvaško priimkovno obliko), *Ierina* (TS); *Jurinec* (ZSSP Štajerska), *Jerinc* (ZSSP Kamnik, LJ); *Jurinič* (ZSSP PT), *Jurinic* (SPZM UD); *Jurincič* (ZSSP Sežana), *Jurincich* (Repen, Milje, TS), *Jurincic*, *Iurincich* in *Iurincic* (TS), *Ierincich* → *Gerini* (PIZZAGALLI 138).

S formantom *-iša*: *Juriša* (ZSSP MB), *Jeriša* (ZSSP Logatec); *Jurisic* in *Iurisich* (TS); priimkovna oblika *Jurišević*, ki je močno prisotna na slovenskem Jugu in predvsem v Trstu, je menda v glavnem hrvaška *Jurišević*, vendar je v nekaterih primerih lahko tudi slovenskega izvira: *Jurišević* (ZSSP NM, Primorska), *Jurišovič* (ZSSP Sežana), *Jurisevich* (TS; → *Giurissini*, prim. PIZZAGALLI 237), *Jurisevic* (TS; → *Giorgini*, PIZZAGALLI 139), *Jurissevich* (TS; → *Giorgini*, prav tam 139), *Jurissovich* → *Giorgini* (prav tam), *Iurisevich* (TS; → *Digiorgio* in *Giurissini*, prav tam 235), *Iurisevic* (TS; → *Digiorgio*, prav tam), *Iurissevich* (TS; → *Giorgetti* in *Giorgini*, prav tam), *Iurissovich* → *Giorgetti* in *Di Giorgio*, prav tam), *Ierisovich* in *Ierissevich* → *Giorgini* (prav tam 138), *Iurissivich* → *Giorgieri*, prav tam 235).

S formantom *-iha*: *Jeriha* (ZSSP Litija, LJ, Radovljica, Kočevje).

S pridevniškim formantom *-ov* in nadaljnjo sestavo: *Jurovič* (ZSSP Krško, MB), *Juravič* (ZSSP Litija); *Jurjavec* (ZSSP Gornji Grad), *Jurjevec* (ZSSP Štajerska, KR, LJ), *Jurjevic* (ZSSP Logatec), *Jurjeviz* → *Giorgini* (PIZZAGALLI 235), *Jurjovec* (ZSSP Štajerska), *Jurjovc* (ZSSP CE); *Jurjavič* (ZSSP PT?), *Jurjevič* (ZSSP KR, Metlika, Štajerska, LJ, Kočevje, Postojna), *Jurievic* (TS), *Iurievich* in *Iurievic*

→ *Giorgi* (PIZZAGALLI 138), *Jurjovič* (ZSSP Litija), *Iuriovic* → *Giorgi* (PIZZAGALLI 138); *Jurijevčič* (ZSSP Litija), *Jurjevčič* (ZSSP Štajerska, LJ), *Jurjevčic* (Dolina), *Jurjavčič* (ZSSP Logatec, LJ, MB, Idrija).

Dve sami priimkovni obliki sta sestavljeni s formantom *-aš* (morda madžarskega vpliva) in nadaljnjo sestavo: *Jurjaševc* (ZSSP PT) in *Jurjašević* (ZSSP PT, LJ). Morda spada v to skupino tudi enkratni *Jurjev* → *Giorgi* (PIZZAGALLI 236,237).

Iz celotnega svetniškega imena je nastal priimek *Jurejevič* (ZSSP Metlika, Konjice).

Z rezervo omenjam *Jeruc* (ZSSP Krško, Litija), *Jeruz* (TS) in *Jeruko* (ZSSP Šmarje).

Za imensko obliko *Jurij*, ki smo jo Slovenci sprejeli s prvotnim pokristijanjevanjem in iz katere izhajajo vse doslej navedene priimkovne oblike, smo si pozneje od sosedov izposodili imenske oblike za istega svetnika, tako, kakor smo že ugotovili pri *Bartholomaeus/Jernej*. Številni Slovenci so zase uporabljali nemške imenske oblike ali so jih pisali zapisovali z njimi, prim. 1498 *Georg*, *Geori*, *Georsche* (KOS II,223,228,229).

ZSSP navaja priimkovno obliko, ki sovpada z nemško imensko obliko *Jörg* (LJ) in za njo dve priimkovni obliki, ki utegneta biti hibridni: *Jorga* (Krško) in *Jorgovič* (LJ). Številnejše so, predvsem na Štajerskem, hibridne priimkovne oblike s prehodom nemškega *ö* v *u*: *Jurg* (ZSSP Litija), *Jurga* in *Jurgalič* (ZSSP Krško), *Jurjec* (ZSSP Štajerska, Radovljica) in *Jurgez* (ZSSP PT), z nemškim imenskim formantom *-(e)/(j)* 1373 *Jurgil* v Tolminu (KOS I,85), *Jurgl*, *Jurgel* in *Jurgelj* (ZSSP Laško), *Jergelj* (ZSSP NM), GORIČAR 91 pozna še oblike *Jergl*, *Jergel*, *Jirgl*, *Irgl*; *Jurjele* (ZSSP Radovljica, LJ), *Jurglič* (ZSSP Krško, Metlika, LJ), z rezervo še *Jurgen* (ZSSP Litija, MB) in *Jergek* (ZSSP MB). Koroškemu narečnemu vplivu dolgujemo oblike s prehodom *g* v *h*: *Jurhan* (ZSSP PT; TS), *Iurhan* (TS), *Jurhar* (ZSSP Štajerska), *Jurhman* (ZSSP PT, MB).

Na Zahodu srečamo še hibridne priimkovne oblike iz furlanske imenske oblike *Zorz*, *Zorzi* (PIRONA 1534): *Žorž* (ZSSP Tolmin, NM, GO, LJ), *Žorš* (ZSSP GO), *Zorsch* → *Zorzi* (PIZZAGALLI 160), *Žorč* (ZSSP Tolmin), *Žorz* (ZSSP GO, MB), *Zorž* (ZSSP GO); *Žorža* (ZSSP Sežana), *Zorza* (izgovarjaj *Zórza* SPZM Nadiško območje z epicentrom v Marsinu; TS); hišno ime 1772 *Žorzig*, *Zorzigh* v Bardu (ROTTOLO), ki je izginil pred nekaj leti, a živi v spominu vaščanov z oblikami m. *Žorzič*, ž. *Žorzja*, mn. *Žorzjič*; *Zorzettig* (SPZM Čedad, S. Giovanni a/N, UD, in okolica), na Tržaškem *Zorzetic*, *Zorzetic*, *Zorzettic* in *Zorzettig* → *Zorzetti* (PIZZAGALLI 160). V Nadiškem območju, z epicentrom v Gorenji Mersi, je doma priimek *Zorzutti*, ki sovpada s furlanskim hipokoristikom *Zorzùt* (PIRONA 1534) s hiperkorigirano poitalijančeno pisavo. Iz iste osnove se je razvila hibridna sestavljena oblika *Žorman* (ZSSP MB) in morda tudi *Žorga* (ZSSP Sežana), *Zorga* (TS).

Prej kakor iz beneškega pridevnika *zòto* »šepavec« (BOERIO 822) je hibridni priimek *Cotič* nastal iz beneške aferetične hipokoristične imenske oblike *Zòtto* iz *Zorzòtto* (DE FELICE COGN 273): *Cotič* (Devin-Nabrežina; ZSSP Laško, MS, Ce), *Cotic* (Devin-Nabrežina, TS; SPZM Goriška; ZSSP Krško; → *Zotti*, prim. PIZZAGALLI 121,132), *Zotic* → *Zotti* (prav tam,342), *Zotich* (TS), *Zottich* (TS, Milje; SPZM Gradež; → *Zotti*, prim. PIZZAGALLI 342), *Cotic* → *Zotti* (prav tam,132,205), *Zottig* (SPZM Prapotno) in *Zottigh* → *Zotti* (prav tam,161), s hiperkorekturo *Čotič* (ZSSP LJ). V Terski dolini je doma hišno ime *Zuetig*, *Zuetigh* (ROTTOLO 1772), m. *Cúotič*, ž. *Cotésa*, mn. *Cúotič* in Bardu in Teru.

Po Bezlaju (ESSJ I,234) izhaja iz našega hagionima tudi priimkovna oblika *Zore* (ZSSP po malem vsa Slovenija), *Zorè* (TS): nastala je, kakor prejšnje, iz romanske oblike z nadaljnjo prilagoditvijo slovenski izreki; zapisi sicer pogostoma kažejo kolebanje med začetnima Ž- in Z-. Vsekakor bo treba začeti pri priimku *Zor* (GO, LJ, KR, Štajerska), in nadaljevati — z rezervo, ker se osnova lahko križa z drugimi različnega izvira — z oblikami *Zorc* (ZSSP Dolenjska, LJ, Štajerska, Tolmin; TS; → *Zorzi*, prim. PIZZAGALLI 160), *Zorz* (TS) ter s sestavljenimi *Zorič* (ZSSP GO, LJ, Tolmin, Krško, Laško), *Zorich* (TS; → *Zori*, prim. PIZZAGALLI 341); *Zorec* (ZSSP KR, Štajerska, LJ, Kočevje, Logatec, NM; na Tržaškem → *Zorzi*, prim. PIZZAGALLI 160); *Zorčič* (ZSSP Štajerska); *Zoretič* (ZSSP GO, Krško), *Zoretic* → *Zoretti* (PIZZAGALLI 341); *Zorjan* (ZSSP Štajerska); *Zorko* (ZSSP Štajerska, Dolenjska, LJ); *Zorkovič* (ZSSP Kočevje); *Zorman* (ZSSP vsa Slovenija; TS); *Zorin* (ZSSP Štajerska); *Zorinc* (ZSSP Laško), *Zorenč* (ZSSP Štajerska), *Zorinič* (ZSSP MB); morda *Zorn* (ZSSP Štajerska, Primorska, LJ) in nekaj sorodnih priimkovnih oblik. Številne so tudi furlanske in beneške priimkovne oblike v osrednji Sloveniji: *Zorzenon*, *Zorzenone*, *Zorzin*, *Zorzini*, *Zorziny*, *Zorzut*, pretežno na Primorskem, a tudi na Štajerskem.

* * *

Hagionim je enako bogato zastopan tudi v krajevnem imenoslovju. Ponavljajo ga s svetniškim pridevkom imena naselij *Šentjur*, nem. *St. Georgen* pri Pliberku (ATLAS 35/B2), *Šentjur na Polju* pri Zidanem mostu (ATLAS 132/B3), *Šentjur pri Celju* (ATLAS 114/A1), *Šentjurij na Dolenjskem* (ATLAS 151/B3), *Šenčur* pri Medvodah (ATLAS 106/A1), *Šinčúr* ali *Šenčur*, it. *Sanguarzo* med Čedadom in Špetrom (ATLAS 118/B1 v obliki *Šenčur*; ZUANELLA TOP 1983/1 v obliki *Šinčur*, *Šenčúr* 1200-1250 S. *Georio*, 1251 *Castrum montis S. Georgii*; FRAU 107-8 razlaga italijansko imensko obliko: »v njej se zrcali furlansko *san 'zorz* v poslovanjeni obliki«, s čimer ni moč soglašati), svetniški pridevek je sredi našega stoletja izgubil *Jurij* v Prekmurju (ATLAS 7/A2; KOŠTIAL 563-4 navaja *Št. Juri* in *Sv. Juri* na Štajerskem), še s svetniškim pridevkom gorski imeni *Šentjurij* na Javorniku (ATLAS 164/A3) in *Sv. Jurij* med Nadižo in Aborno (ATLAS 99/A2), in še 15 zaselkov *Sv. Jurij* po vsi Sloveniji (ATLAS...; zaselek blizu Senožeč navaja ATLAS v seznamu 180/B3, medtem ko je na karti v kvadratu A3). Ohranjajo svetniški pridevek izpeljane imenske oblike naselij *Šentjurje* pri Čatežu (ATLAS 150/A2), *Šturje* pri Ajdovščini (ATLAS 142/A3; 1499, 1523 *Sand* (*Sannd*) *Jöregen*, *Jörigen*, KOS II,257,258,265,266,177), gorsko ime *Šentjurski vrh* pri Mirni peči (ATLAS 170/B1), vodno ime *Šentjurski potok* pri Szentgyörgyvölgyju (ATLAS 23/A1, odsotno v SVI), *Šenčurska gmajna*, pokrajina pri medvoškem Šenčurju (ATLAS 106/A1). Leta 1523 beremo *Sannd Jörgen*, kraj pri Batujah (KOS II,180), a ga v ATLASU ne najdemo.

Pri imenskih oblikah brez svetniškega pridevka ne moremo vedno vedeti, kakor opozarja Bezlaj, ali se nanašajo na hagionim ali na antroponim. Iz osnovnega imena so izpeljana gorska imena *Jurčev grič* na Babnem polju (ATLAS 184/A3), *Jurčičev vrh* na Pohorju (ATLAS 40/A2), *Jurčkov vrh* severno od Mojstrane (ATLAS 54/A1), *Jurjev hrib* pri Ankaranu (ATLAS 193/B1), *Jurjev vrh* na Konjiški gori (ATLAS 91/B1), *Jurjevci* pri Mokronogu (ATLAS 152/B2), *Jurjevec* v Savinjskih Alpah in drugi pri Šentjerneju (ATLAS 85/A1, 172/A2), *Jurn breg* pri Krškem (ATLAS 155/A1), *Jerščeva Gorica* pri Moravčah (ATLAS 109/B3) in *Jerajev vrh* pri Ilirski Bistrici (ATLAS 198/B2).. Pokrajinska imena: *Jureževa planina* na Karavankah (ATLAS 27/B3), *Jurjeva dolina* na Javorniku (ATLAS 182/B2), *Jur-*

jevčeva vrtača pod Tošcem (ATLAS 79/B1), *Juršek* v Prlekiji (ATLAS 96/A1), *Jerinovec* pri Vrhniku (ATLAS 145/A2), morda še *Jeredovca* pri Prestranku (ATLAS 181/B1).

Vodna imena: *Jurjevec*, levi pritok zgornje Sotle, drugi z istim imenom, levi pritok Sabelinca - zgornje Sotle, *Jurjevica*, levi pritok Brusnice - Krke pri NM, *Jurica*, levi pritok Kanomljice - Idrjice, *Jurčev Potok*, pritok Savinje pri Solčavi (SVI I,244); ATLAS 60/B2 pozna le zadnjega z imenom *Jurčef* (sic!) in navaja še *Jurežev slap* pri Kranjski gori (53/B1) in *Jerčinski potok* pri Rogatcu (ATLAS 115/B2).

Imena naselij: *Jurišče* pri Palčju (ATLAS 182/A3; verjetno istoveten z imenom *Jurešče*, ki ga KOŠTIAL 563-4 navaja na Kranjskem), *Jurišna vas* pri Slovenski Bistrici (ATLAS 67/A2), *Jurjev Dol* v Slovenskih Goricah (ATLAS 18/A3), *Jurjevica* pri V. Laščah (ATLAS 167/B3), *Jurjevo selo* (SVI I,244 in ESSJ I,234; odsoten v ATLASU), *Jurka vas* pri NM (ATLAS 170/B3), *Jurklošter* pri Sevnici (ATLAS 133/B1), *Jurna vas* v Beli Krajini (ATLAS 189/B1), *Jurovci* v Halozah (ATLAS 95/B1), *Jurovo* in *Jurovski Brod* pri Metliki (ATLAS 190/B3), *Jurovski Dol* v Slovenskih Goricah (ATLAS 43/A1), *Jurski Vrh* v Slovenskih Goricah (ATLAS 16/B3), *Juršinci* v Slovenskih Goricah (ATLAS 70/B1), *Jeranovo* pri Mekinjah (ATLAS 107/B1), *Jerčin* pri Rogatcu (ATLAS 116/A2), *Jeroslavac* pri Dobovi (ATLAS 156/B2), *Jeriše*, nemško *Jerischach* v Rožu (ATLAS 33/A3), *Jeršanovo* pri V. Blokah (ATLAS 165/B2), *Jeršiče* pri V. Blokah (ATLAS 165/B1), *Žoržev Kraj*, zaselek pri Slapu v Vipavi (ATLAS 161/A1), naselji *Dolenji* in *Gorenji Cotiči*, italijansko *Cotici Inferiore* in *Superiore* v goriškem Dolu (ATLAS 139/B3) in morda še naselje *Zorenci* v Beli Krajini (ATLAS 205/B3).

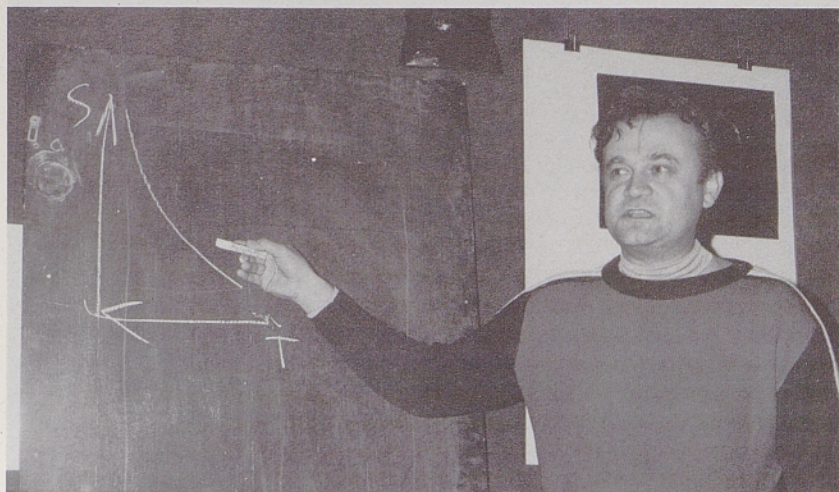
Izredno številna so še imena zaselkov, raztresenih po vsej Sloveniji: *Jur*, *Jura*, *Jurasi*, *Jurc* pri Pliberku, *Jurček* (2x), *Jorček*, *Jurčet*, *Jurčevac*, *Jurčevo*, *Jurčin*, *Jurec*, *Jurej*, *Jurež* (2x), *Jurg*, *Jurgo*, *Juri* (eden pri Pliberku, drugi pri Šinčurju), *Jurice*, *Juriči*, *Jurički Dol*, *Jurij* (7x), *Jurij ob Pesnici*, *Jurin*, *Jurinčiči*, *Jurjev Hrib*, *Jurjevec*, *Jurjovec* pri Železni Kapli, *Jurjovščak*, *Jurk* (2x), *Jurkolje*, *Jurkovnik*, *Jurkovo*, *Jurkovšek*, *Jurman*, *Jurovska Cesta*, *Jurovska ves* (vendar je še kaka *ves* prestala in ostala!), *Jurski Vrh*, *Jurše*, še en *Jurše* objublja ATLAS v seznamu v kvadratu 124/A3, a v kvadratu ga ni, temveč je drugi *Jurec*, ki ga seznam zamolči, *Juršica*, *Juršinski Vrh*, *Jerač* (2x), *Jeram* (2x), *Jeran*, *Jerencič*, *Jerank* (2x), *Jeraša*, *Jerček*, *Jereček*, *Jergač*, *Jergel*, *Jergli*, *Jergole*, *Jerij*, *Jerin* (2x, eden pri Železni Kapli), *Jerinov Grič*, *Jerinovec*, *Jeriše*, *Jeršičev Grič*, *Jeršin*.

Germanus?

Nekdaj zelo razširjeno osebno ime po številnih svetnikih, med katerimi zaseda častno mesto carigrabski patriarh German, se je pri nas ohranilo le v priimkih *Jerman*, *Erman* (LETO SVETNIKOV II,361). Ime pomeni »brat, bratovski, pravi, resnični« (LETO SVETNIKOV II,469). *Germanus* in *Germana* je latinski *cognomen*, pozneje osebno ime, pri poganih in pri kristijanah. Sprva so ime razlagali kot etnik, »po poreklu iz Germanije«, saj so Rimljani zadeli ob keltско pleme Germanov že v 1. stoletju pred Kristusom in je pozneje ime označevalo vsa nemška ljudstva. Ime navezujejo nekateri jezikoslovci preko ilirščine na indoevropski koren **g^hherm-* »topel«. Drugi razlagajo ime iz latinskega apelativa *germanus* »brat«. Ena razlaga ne izključuje druge. Cerkev časti 2. maja sv. Germana, mučenika v Rimu, 12. maja carigrabskega patriarha sv. Germana, 28.

Redna srečanja v Društvu slovenskih izobražencev

Tudi tokrat bomo na tem mestu za-
beležili kulturne večere, ki jih Društvo
slovenskih izobražencev prireja v svoji
redni in neprekinjeni sezoni. V ponedel-
jek, 6. marca, je bil gost društva znani
slovenski fotograf Vlastja Simončič.
Odpri so najprej njegovo fotografsko
razstavo, sledilo pa je še predavanje z
naslovom »150 let zgodovine fotografi-
je«. Naslednji ponedeljek, 13. marca,
sta bila gosta DSI predstavnika dru-
štva 2000 iz Ljubljane Lojze Peterle in
Peter Kovačič, ki sta predstavila dejavnost
društva 2000. 20. marca je prof.
Loredana Nanut predavala o zgodovinskem
ozadju kosovske krize s po-
sebnim ozirom na italijansko politiko na
tem področju med obema vojnoma. 3.
aprila je DSI pripravilo v sodelovanju s
krožkom Virgil Šček srečanje z južno-
tirolskim poslancem dr. Michlom Ebner-
jem, ki je prikazal položaj nemške na-
rodnostne skupnosti na Južnem Tirol-
skem. 10. aprila pa so v društvu sve-
čano podelili literarno nagrado Vstaje-
nje koroškemu pisatelju Janku Mess-
nerju za njegov dnevnik »Živela nem-
čija«. Avtorja in delo je predstavil prof.
Martin Jevnikar, iz dnevnika pa sta bra-
la Matejka Maver in Marjan Kravos.

Dr. Janez Zorec iz Pariza je v DSI predaval o eksplozijah zvezd in o »milijardah svetlobnih let« razdalj v vesolju.

KULTURA IN DRUŽABNOST V SKK

Slovenski kulturni klub nadaljuje s
svojimi sobotnimi kulturnimi in družab-
nimi srečanji. Četrtega marca je ob pri-
liki ljudskega misijona govoril jezuit
Franček Kramberger. Naslednjo sobo-
to so imeli na sporedu film. 18. marca
pa je Robin Schweiger govoril o Severni
Irski kot izzivu kristjanom. V soboto, 8.
aprila, so srečanje posvetili problemu
rasizma; 15. aprila pa je o Hawajih pre-
daval (z diapozitivi) prof. Peter Močnik.

SKK vabi na sestanke v Donizetti-
jevi ulici vsako soboto ob 18.30.

FABIANI V LJUBLJANI

Tržaško razstavo o arhitektu Mak-
su Fabianiju so 14. februarja v še po-
večanem obsegu postavili v Cankarje-
vem domu v Ljubljani, vedno v ureditvi
prof. Marka Pozzetta. Naslednjega dne
je bila strokovna okrogla miza o Fabia-
niju in usodi ljubljanskega prostora po
potresu, 27. februarja pa okrogla miza
o njegovih regulacijskih načrtih za Po-
sočje. Tudi drugih odmevov je bilo ve-
liko.

MENS

Pred veliko nočjo je bil med Sever-
nimi Frizijci v Zahodni Nemčiji tradicio-
nalni seminar Mladine evropskih narod-
nostnih skupnosti. Kakih sto udeleženc-
ev je zastopalo 15 manjšin. O Sloven-
cih v Italiji je poročal podpredsednik
MENS, zastopnik Mladinske sekcije
Slovenske skupnosti Peter Rustja. Pri-
hodnje leto bo seminar med Slovenci
v Italiji.

UMRL PROF. Ž. TERČELJ

25. marca je umrl upokojeni profes-
or Žitimir Terčelj. Pokopali so ga v
Mavhinjah, kjer je živel z družino. Bil je
šolnik, a tudi ugleden čebelar.

URBAN JARNIK

Družba sv. Mohorja v Celovcu je iz-
dala v nemščini delo prof. Ericha Prun-
ča v treh knjigah (1.254 str.) o koroškem
pesniku Urbanu Jarniku (1784-1844).
Del zapuščine je tu prvič objavljen, Štu-
dija pa velja za prvo slovensko struktu-
ralistično obdelavo kakega teksta.

Priznani fotograf Vlastja Simončič je v Peterlinovi dvorani odprl svojo umetniško razstavo fotografij.

Lojze Peterle (levo) in Peter Kovačič sta v DSI predstavila dejavnost društva 2000.

Slovensko krščansko socialno gibanje

Na izrednem občnem zboru Društva 2000 so v Ljubljani 10. marca razpravljali o politični organiziranosti kristjanov. Prisotni so se izrekli za ureničevanje krščansko socialnega gibanja, ne pa kake nove stranke. V imenu novega gibanja se zdaj njegovi predstavniki udeležujejo vročih razprav o sedanjih prelomnih časih v Sloveniji in Jugoslaviji.

PESEM MLADIH

19. izvedba revije Zveze cerkvenih pevskih zborov v Trstu Pesem mladih

Otroški pevski zbor »Kresnica« od Sv. Ivana na reviji Pesem mladih.

UMRL DR. STOJAN BRAJŠA

Star 101 leto je 12. aprila umrl ugledni goriški javni delavec dr. Stojan Brajša. Rodil se je v Pazinu in bil že pred prvo svetovno vojno med vodilnimi delavci za katoliško gibanje istrskih Hrvatov. Leta 1920 se je naselil v Gorici, kjer si je ustvaril družino. Tja se je po vojni tudi vrnil, potem ko je 15 let preživel v Jugoslaviji. Dejaven je bil v javnem življenju, zelo veliko pa v hrvaški in slovenski publicistiki. Med drugim je izdal več poljudnih knjig in šolskih učbenikov.

je bila 18. marca v gledališču Prešeren v Boljuncu. Nastopilo je 12 skupin. Govor je imel g. Franc Pohajač.

70 let msgr. Stanka Zorka

Sredi obnavljanja Marijinega doma v Rojanu, ki ga je zgradil 1961. leta, je Stanko Zorko med svojimi farani praznoval sedemdesetletnico rojstva. Naši širši javnosti je Stanko Zorko znan zaradi delovanja v Marijini družbi, kot dopisnik Katoliškega glasa za Tržaško, še zlasti pa kot nedeljski radijski župnik, ki iz rojanske farne cerkve preko valov tržaškega radia že od leta 1965 posreduje nedeljsko daritev in božjo besedo mnogim vernikom na tej in na drugi strani meje, ki zaradi bolezni ali starosti ne morejo k rednemu bogoslužju. Premnogim je njegova misel resnična uteha.

Rodil se je 21. 4. 1919 v Leskovcu pri Krškem, med vojno je bil v ljubljanskem bogoslovju, od koder se je leta 1945 — kot večina gojencev — umaknil v opatijo Praglia blizu Padove, novo mašo pa je daroval v Senigallii. Po vojni je bil vikar v Srednjem v Soški dolini, upravljal je tudi Ročinj, toda leta 1949 se je zaradi groženj moral skrivaj umakniti čez mejo v bližnjo Benečijo. Dve leti je bil v Bazovici, od 1952 pa je v Rojanu.

IZRINJANJE SSK

Z izvolitvijo novega upravnega odbora Tržaške krajevne zdravstvene enote, v katerem je bil od začetka do zdaj kot edini slovenski zastopnik predstavnik Slovenske skupnosti Miro Oplet, se je na Tržaškem končala »normalizacija«: po junijskih upravnih volitvah je bila Slovenska skupnost izrinjena iz odborov tržaške občine, pokrajine, zdravstvene ustanove in vodstev rajonskih svetov. To pa je pomenilo tudi izključitev Slovencev iz omenjenih teles, prvič tako vsestransko od leta 1965.

Konec misijona in knjiga o Trstu

V nedeljo, 12. marca, se je v tržaški škofiji končal tudi slovenski del misijona, ki je prinesel marsikatero poživitev verskega in duhovnega življenja, čeprav vse priložnosti niso bile izkoriščene in so prišle jasno do izraza številne slabosti slovenske katoliške verske skupnosti na Tržaškem.

18. aprila je bilo še nekakšno skupno sklepno dejanje. Škof msgr. Bellomi, župan Richetti, senator Agnelli (le pismeno) in pisatelj prof. Alojz Rebula (z globokim in trpkim razmišljanjem o tragičnem občutju kristjana in Slovenca v Trstu, vendar z uprtostjo v evangelij in eshatologijo) so predstavili 661 strani debel zbornik Trieste-lineamenti di una città (Trst, obrisi nekega mesta). Pri njem je sodelovalo 59 avtorjev različnih usmeritev. Obdelalo je zgodovino in razne vidike sedanje tržaške stvarnosti.

Pri nekaterih prispevkih, večinoma tudi pri sestavkih devetih Slovencev o naši stvarnosti, se pozna, da je knjiga sprva nastajala kot preprost in strnjen priročnik za misijonarje, ki naj bi delali v Trstu, potem pa se je razvila v enciklopedično delo, ki je izšlo že po misijonu, a je ohranilo neenakomernost pristopov. K rojevanju in pomenu tega dela, ki vsekakor jasno predstavlja tudi Slovence, se bo treba povrniti.

UMRL DR. BOJAN RIBNIKAR

V Kaliforniji je umrl 11. aprila nekdanji glavni urednik tržaškega dnevnika Glas zaveznikov (1945-47) dr. Bojan Ribnikar. Rodil se je leta 1914 v Ljubljani, doštudiral pravo in z očetom sourejal mariborski dnevnik Večernik. Med vojno je bil konfiniran v Italiji, kjer je dočakal zaveznike in se z njimi pomaknil v Trst. Leta 1947 se je izselil prej v Argentino, potem pa v ZDA. Politično je pripadal liberalnemu krogu, poklicno pa se je zelo uveljavil kot vodja velike poštovalne agencije v Berkeleyu.

MARJANCA SAVINŠEK V GORICI

Zveza slovenske katoliške prosvete je marca priredila v Avditoriju v Gorici razstavo slikarke Marjance Savinšek iz Pariza. Umetnica je doma z Jesenic, a se je po vojni izselila v Francijo, kjer se je lepo uveljavila.

Ob sklepu misijona so v župniji sv. Jerneja na Opčinah množično obiskali pokopališče in spomenike padlih v zadnji vojni: pri spomeniku padlih v Narodni ulici je spregovoril pisatelj Alojz Rebula.

SMRT BENEŠKEGA »ČEDERMACA« MARIA LAVRENČIČA

V noči od 17. na 18. april je po dvehletni bolezni izdihnil v Štoblanku domači župnik Mario Lavrenčič, eden zadnjih beneških čedermacev. Rodil se je leta 1908 blizu Vrha nad Landarjem, od leta posvetitve (1934) pa je služboval v Štoblanku. Bil je med ustanovitelji in uredniki lista Dom ter med vidnimi verskimi, narodnimi in socialnimi delavci v Benečiji.

PROF. POZZETTO ČASTNI DOKTOR

Ljubljanska univerza slavi 70-letnico. 17. aprila so pred osrednjim sedežem odkrili doprsni kip prof. Mihajla Rostoharja, ki je imel velike zasluge za ustanovitev vseučilišča. Naslednjega dne je bila slavnostna akademija. Med drugim so podelili častni doktorat profesorju tržaške univerze, arh. Marku Pozzettu, ki ima med drugim izjemne zasluge za svetovno popularizacijo dela arh. J. Plečnika in M. Fabianija.

Tradicionalna prireditev »Odprta meja« v dolinski občini privablja vedno nove goste. V Botaču je prisotne pozdravil v italijanščini koprski škof M. Pirih. Ob njem stojijo (od leve): jugoslovanski konzul v Trstu Jakomin, dolinski župan Švab in tržaški škof Bellomi.

UMRL PRIM. SMERDU

29. marca je umrl zdravnik primarij dr. Franjo Smerdu, rojen leta 1905 v Gradcu. Napisal je dve poljudni zdravniški knjigi, zelo pa se je uveljavil kot prevajalec v slovenščino. Slovensko književnost pa je prevajal v nemščino. Veliko rokopisov je še neobjavljenih, med njimi besednjak slovenskih sinonimov, ki mu je dal naslov Tezavrus.

PRIMORSKA POJE

20. revija Primorska poje se je začela 31. marca v Kulturnem domu v Novi Gorici, obsega pa kopico koncertov na obeh straneh državne meje na Primorskem.

SKUPINA 85

Skupina 85 je 31. marca priredila v Trstu razpravo o Slataperjevi knjigi Moj Kras v slovenskem, dveh nemških in hrvaškem prevodu. Večer je uvedel profesor romanistike na ljubljanski univerzi Franco Juri, sodelovali pa so tudi prevajalci.

KOROŠKA POJE

V Celovcu je bila 5. marca pevska revija Koroška poje, ki jo prireja Krščanska kulturna zveza, tokrat pa ji je dala naslov Vsaka vas ima svoj glas. Do izraza so prišla koroška narečja in pa ljudske pesmi. Nastopilo je 12 skupin. KKZ je tudi izdala prvo knjigo zbirke koroških ljudskih in pónarodelih pesmi.

KONGRESI SSK

Slovenska skupnost je imela pokrajinski kongres za Tržaško 11. marca v Zgoniku. Tajniško poročilo je prebral dr. Zorko Harej. SSK za Goriško pa je imela pokrajinski kongres 19. marca v Gorici. Tajniško poročilo je imel Marjan Terpin. Ko poročamo, novoizvoljena sveta še nista obnovila vodstvenih organov. Strankin deželni kongres pa bo 7. maja v Boljuncu.

CLAUDEL NA ODRU

Na ljubljanskih odrih se je spet pojavil francoski katoliški dramatik Paul Claudel. 5. aprila je bila v Mali drami SNG premiera njegovega dela iz leta 1906 V prelomu poldneva. Režirala je Barbara Hieng.

NOVO O BENIGARJU

Zasluzna spodbujevalka stikov med Slovenijo in izseljenci v Argentini dr. Irene Mislej, ki se je rodila v Argentini, a že deset let živi v Ljubljani, kjer je raziskovalka Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete, je v zadnjem času po katalogu ob razstavi o arhitektu Viktorju Sulčiču izdala še knjigo o slovenskem argentinskem modrecu Benigarju (1883-1950), ki je živel v Patagoniji med Indijanci in bil raziskovalec, antropolog ter lingvist. V knjigi Janez Benigar — izbrano gradivo so Benigarjevi spisi in njena študija o avtorju ter Slovincih v Argentini.

DR. PAULIN POTRJEN

V Gorici je bil 3. aprila letni občni zbor Zveze slovenske katoliške prosvete, ki bo jeseni slovesno praznovala svojo 30-letnico. Za predsednika je bil potrjen dr. Damjan Paulin.

GALBRAITH V LJUBLJANI

Na vabilo podjetja Metalka je bil 6. marca v Sloveniji sloviti ameriški ekonomist John Kenneth Galbraith. Na Bledu je imel razgovor s politiki in gospodarstveniki, sprejel ga je predsednik SRS Stanovnik, v Cankarjevem domu v Ljubljani pa je predaval o kapitalizmu in socializmu.

INŽ. PEČENKO IZVOLJEN

Za zastopnika slovenskih šolnikov je bil izvoljen v Vsedržavni šolski svet v Rimu ravnatelj inž. Josip Pečenko. Nasledil je prof. Sama Pahorja, ki je opravil dva mandata.

70 LET TEOLOŠKE FAKULTETE

Teološka fakulteta v Ljubljani je 7. marca praznovala 70-letnico s somaševanjem, akademijo in slavnostnimi govori. Poleg dekana dr. Rafka Valenčiča je nastopil beograjski nadškof in dolgoletni profesor na ljubljanski Teološki fakulteti dr. Franc Perko. Od leta 1919 do 1952 je bila fakulteta del ljubljanske univerze.

UMRL P. SURINA

Na zadnji dušnopastirski postaji v Kamnici na Štajerskem in v rodni župniji Jelšane so se poslovili od klaretinca p. Antona Surine, ki je umrl 2. marca. Imel je razgibano službeno pot. V letih 1967-71 je bil kaplan za Slovence pri Sv. Vincenciju v Trstu in v Barkovljah, nato je skrbel za goste tržaške bolnišnice.

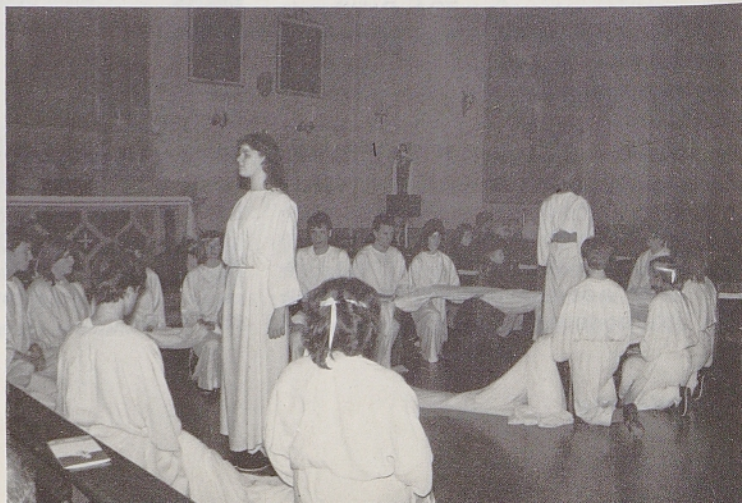
HLAVATY

V Piranu so 8. marca odprli galerijo rajnega tržaškega akvarelista in karikaturlista dr. Roberta Hlavatyja.

Zanimiva prireditev »Bodi svetloba« v okviru tržaškega misijona

Ob sklepu tržaškega škofijskega misijona sta Radijski oder in gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba pripravila »bogoslužno meditacijo za glas, zvok in ritem« z naslovom BODI SVETLOBA. Besedilo iz svetega pisma so v izboru in režiji Adrijana Rustje prikazali »multimedialno« v cerkvi sv. Ivana v Trstu (dvakrat), v cerkvi sv. Jerneja na

Opčinah, v Bazovici, Dolini in Škednju. Predstave so bile v dneh od 17. do 22. marca. Posebno omembo zasluži koreografija Janeza Mejača. Škoda da predstave nismo mogli doživeti v večjem amfiteatrskem prostoru, kjer bi do izraza prišla celotna predstava, ki je v našem prostoru pomenila zelo zanimiv poskus sporočanja.

26. literarna nagrada »Vstajenje« za leto 1988

Komisija literarne nagrade »VSTAJENJE«, ki jo sestavljajo prof. Zorko Harej, prof. Martin Jevnikar, urednik Mladike Marij Maver, pesnica Ljubka Šorli in prof. Zora Tavčar, se je sestala dne 21. marca 1989 na sedežu Slovenske prosvete v Trstu in pregledala 13 knjig, ki so jih v preteklem letu izdali zamejski in zdovski ustvarjalci: pesniki, pisatelji in znanstveniki. Po temeljiti presoji se je soglasno odločila, da podeli literarno nagrado »VSTAJENJE« za leto 1988 koroškemu pisatelju Janku Messnerju za knjigo *Živela nemčija!* Iz Dnevnika od 14. 3. 1938 do 21. 1. 1941, ki je izšla pri Založbi Drava v Celovcu in Partizanski knjigi v Ljubljani 1988 — istočasno pa tudi za prejšnje literarno delo.

Dnevnik je začel pisati Messner kot srednješolec takoj po nemški zasedbi Avstrije na pobudo brata bogoslovca. Odkrito in pošteno je prikazal tedanji težki položaj za koroške Slovence, opisal svoje delovanje med koroško mladino za ohranitev narodne zavesti in jezika, izpovedal globoko versko prepričanje, svoje, domačih in sovrstnikov ter navezanost na Slovenijo, ki mu jo je odkrival župnik Muri. Iz dela odsevajo tedanje razmere, vas s svojimi kmečkimi opravili in običaji, s težavami slovenskih dijakov pod hudimi nemškimi pritiski, a tudi lepota koroške zemlje, ki jo odkriva na izletih. Pripovedovanje je realistično nazorno in tekoče, jezik čist in jasen, že pisateljsko izdelan. Iz celotne knjige veje idealizem in gorečnost za narodne in krščanske vrednote.

Denar za nagrado je spet velikodušno podelila Hranilnica in posojilnica na Opčinah, za kar se ji odbor iskreno zahvaljuje.

PAHOR O KOCBEKU

Slovenska matica je izdala novo knjigo tržaškega pisatelja prof. Borisa Pahorja. Gre za dnevniške zapiske, v katerih podaja svoj obračun Kocbekove afere leta 1975 z razmišljanji in razkrivanjem ozadij.

UKVE

Župnik v Ukvah je izdal novo knjigo v italijanščini I parroci di Ugovizza, 500 anni di vita paesana. Mario Garip prikazuje svoje predhodnike in vaskne razmere zadnjih 500 let.

Koroški pisatelj Janko Messner sprejema literarno nagrado Vstajenje.

DOM IN SVET

Nekoliko v zamudi je pri celjski Mohorjevi družbi izšel zbornik ob stoletnici revije Dom in svet. Med številnimi avtorji so enakopravno zastopani tudi pisci iz zdomstva.

DVA BENEČANA 80-LETNIKA

Dva beneška duhovnika sta pred kratkim praznovala 80-letnico: 1. aprila matajurski župnik msgr. Paškval Gjon, ki je ob tej priliki izdal knjigo Naše domače beneške molitve, 16. aprila pa čedajski kanonik dr. Angel Cracina, ki ima med drugim za sabo 17 publikacij.

DRNOVŠEK PREDSEDNIK

Na ljudskem glasovanju se je 56,07% prebivalcev republike Slovenije izreklo za ekonomista dr. Janeza Drnovška (letnik 1950) kot zastopnika SRS v predsedstvu Jugoslavije, ki bo nastopilo 15. maja. Prvi rok predsednika predsedstva bo pripadel ravno njemu. Drugi kandidat, predsednik Gospodarske zbornice Slovenije Marko Bulc, je prejel 41,14% glasov. Udeležba je znašala 87,5%. Slovenska skupščina je izbiro potrdila, saj ljudsko glasovanje, ki je presenetilo s porazom znanega predstavnika oblasti, po zakonu ni predvideno.

DOBER DAN, KOROŠKA!

S prvo nedeljo aprila je začela avstrijska televizija oddajati 20-minutno tedensko oddajo v slovenščini z naslovom Dober dan, Koroška! Oblikujejo jo uredniki slovenskih radijskih sporedov z novimi nastavljenici in zunanji sodelavci. Velike zasluge za pomembni dosežek ima poslanec K. Smolle.

MODRINA IN PROD

Pod tem naslovom so se v dneh od 13. do 18. marca odvijali v Ljubljani kulturni dnevi primorskih Slovencev. Predstavitev, ki se izmenično s koroškimi in porabskimi Slovenci ponavlja vsaka tri leta, je letos obsegala zgodovinsko razstavo SOŠKA FRONTA 1915-1917 v Cekinovem gradu, Video in film v Cankarjevem domu, gledališko predstavo Lepa Vida v izvedbi tržaškega stalnega gledališča, koncert za klavir in kompjuter, orgelski koncert in sklepno prireditev v veliki dvorani Cankarjevega doma, ki jo je posnela tudi ljubljanska televizija. Poleg tega so bile še nekatere obrobne prireditve na raznih krajih. V glavnem pa se je program odvijal v Cankarjevem domu.

20 LET ANSAMBLA HLEDE

V Števerjanu so 16. aprila praznovali 20-letnico domačega ansambla Lojzeta Hledeta, ki je med drugim pobudnik odmevnih festivalov slovenske narodnozabavne glasbe. Ob tej priložnosti je izšla brošura, ansambel pa je izdal novo kaseto svojih skladb.

OPENSKA HRANILNICA

Po smrti dr. Draga Gantarja je bil določen za novega ravnatelja Openške Hranilnice in Posojilnice dosedanja podravnatelj Klavdij Brajnik.

PLEČNIKOVE NAGRADE

V Ljubljani so 17. aprila podelili Plečnikovi nagradi za leto 1988 arh. Janezu Koželju za stanovanjsko poslovni objekt na Poljanski cesti v Ljubljani in skupini, ki je obnovila grad Tabor nad Laškimi (Andrej Kemr, Tomaž Kržišnik in Miljenko Licul).

SLOVENSKI ANDINISTI

Kot poroča dr. Vojko Arko v Svobodni Sloveniji, s poudarkom prikazujeta andinistične uspehe slovenskih gornikov v Argentini in pa odprav zadnjih let iz Slovenije novejša angleška in italijanska knjiga o Andih. Italijansko sta napisala Gino Buscaini in Silvia Metzelin pod naslovom Patagonia, terra magica per alpinisti e viaggiatori, zal. Dall'Oglio, Milan 1987.

PRISPEVAJ V SKLAD AKCIJA 10.000

ODLIKOVANJE ZA DR. INZKA

Avstrijski predsednik je na predlog šolskih oblasti odlikoval koroškega šolskega in javnega delavca dr. Valentina Inzka z velikim častnim odličjem za službo za avstrijsko republiko.

Posl. Ebner na obisku v Trstu

3. aprila je bil v gosteh pri Slovenski skupnosti v Trstu mladi poslanec Južnotirolske ljudske stranke, časnikar in založnik dr. Michl Ebner.

VOLITVE NA KOROŠKEM

Deželne volitve, ki so bile 12. marca na Koroškem, so bile za Slovence neuspešne. Zaradi krivičnega ustroja okrožij ni bilo velikih izgledov, položaj pa se je poslabšal zaradi splošnih trendov (tokrat so prvič po vojni socialisti izgubili absolutno večino, na drugo mesto pa so se povzpeli nacionalistični svobodnjaki), nekaterih nespornostim o koalicijski listi in polemik med samimi Slovenci. Prvič se je sicer zgodilo, da so samostojne slovenske kandidate na koalicijski listi z zelenimi enotno podprli tako Koroška enotna lista in Narodni svet koroških Slovencev kot Zveza slovenskih organizacij. ZSO pa je nadaljevala z ostrimi napadi proti poslancu K. Smolletu zaradi šolskega zakonika, v njenih vrstah so se vidni predstavniki opredelili za socialiste, njen tednik pa je objavljal tudi socialistične in komunistične oglase.

»Drugačna Koroška — Anderes Kärnten« je prejela 5.976 glasov. Sama KEL je leta 1975 prejela 6.130 glasov, leta 1979 4.279 glasov, v koaliciji z zelenimi leta 1984 pa 4.170 glasov.

KLOPOTEC

Piše JELKA CVELBAR

UMETNOST POSTAJA LAHKOŽIVA

Včasih je za pravega umetnika veljal tisti, ki ga sodobniki niso razumeli in se je njegova slava pravično razbohotila šele po njegovi navadno tragični ali bedni smrti. Bila je to zadeva polna romantike, a brez vsakršnega praktičnega dobička. Umetnikov je bilo sorazmerno malo. Še danes mi znanka ve povedati, kako da ji niso po maturi starši, še vsi prevzeti od takšne romantične podobe slikarjev, dovolili vpisa na znano umetnostno akademijo. Češ s tem si ne moreš služiti kruha. In kako so se zmotili.

Danes se navadnemu človeku, ki ima pravico do vsega, zdijo kar anahronistični tisti filozofi, ki se sprašujejo, kaj je to umetnost in o vprašljivosti tega pojma.

Umetniki in razstave rastejo kot gobe po dežju — še najbolj primeren čas za to je predpraznik — in z dobro aranžirano reklamo ponujajo svoje iz-

delke vsem, ki bi si zaželeli drugačno, »alternativno« darilo.

In tako se pred nami v pičlih dveh tednih zvrsti cela vrsta samozvanih umetnikov od amaterjev do poklicnih in elitnih imen. Vsi postavljajo na laž besede, da si z umetnostjo ne moreš služiti kruha. Seveda če se za umetnost ne opredeljuješ preveč natančno. Kajti ponekod je postala že pravi business. Če te iz robotosti in varčnosti že ne potegnejo slike, kipci in grafike vseh vrst in formatov, potem te v zasedi čaka luksuzna izdaja slikarskih umetnin, sicer še neuveljavljenega avtorja, vendar taka, da ne bo kvarila vtisa dragocenosti, ko jo bomo darovali za nas pomembni osebi. Še posebej zato ne, ker je tisk že dovolj reklamiziral visoko ceno take »enkratne« v knjigo vezane izvedbe.

In kaj naj rečemo o prestižnih knjižnih izdajah, ki bodo v okras vsakršni domači knjižnici?

Sprašujemo se, kako da imamo možnosti za prodajo takih, dragih izdaj, druge, koristnejše pa ne najdemo več prostora v ponatisu. Pa kaj bi! Kljub vsemu želimo tudi taki darilni knjigi vso srečo in razprodajo.

Domovi se nam največkrat polnijo z »umetniško šaro«. Zdi se, da v trgovski spretnosti še vedno prednjači cela vrsta »naivnih« umetnikov. Tudi ta umetnost še navdušuje srca ljudstva. Ob zatonu enih nastajajo drugi — umetnost postaja lahkoživa — v svoj objem sprejema vse. Nova kategorija navdušenih ljudskih zbiralcev umetnin pa od kraja kupuje vse, kakor otroci, ki si za mal denar nabeležijo v trafiki pisanih samolepilnih podob za vedno na novo tiskane albume.

Kaj se ve: današnji popolni neznanec bo morda jutri postal za kupca prava investicija. Saj smo prejšnji teden v najljubšem dnevniku prebrali, da so za drag denar prodali v škatlico zaprto blato umetnika, ki je že umrl. Naslov te umetnine: umetnikovo govno. Človek je vedno dovolj domiselni, ko si hoče v življenju pripraviti priboljšek.

IZ SLOVENSKE PUBLICISTIKE

NOVI, ODPRTEJŠI POGLEDI NA SLOVENSKO EMIGRACIJO IN NA NAZORSKO DRUGAČNOST

Nov veter je zavel glede ideološke odprtosti, vsaj v SR Sloveniji. O tem so spregovorila že eminentna imena slovenskega javnega življenja. Izbrali smo novinarja in pisca Janeza Staniča ter kritika in pisatelja Toneta Peršaka. V zamejstvu bo treba na takšno svežino in zrelost še počakati!

V prazen prostor spada pluralnost

Trezno in koristno pojmovanje enotnega slovenskega kulturnega prostora mora po moje pomeniti tudi priznanje in toleriranje pogledov, ki na oblastniški sceni SRS sicer niso zaželeni. To je pač neizogibna plat razvoja mnenjskega pluralizma v SRS, za katerega se zavzema tudi politika, ki mora hočeš nočeš s takim konceptom hkrati pristati tudi na nekaj neprijetnosti, kajti mnenjskega pluralizma enakih mnenj doslej še niso izumili.

Zamisel o skupnem kulturnem prostoru je nedvomno plodna, saj omogo-

Bi rad pomagal slovenskim misijonarjem? To lahko storiš tudi z znamkami. Svoje znamke pošlji na—slov:

**SAKSIDA FRANC,
VIA BIASOLETTO št. 125
34142 TRST-TRIESTE
ITALIJA**

ča zbiranje in izkoriščanje vseh potencialov majhnega naroda, ki bi prav zaradi svoje maloštevilnosti ter iz tega in iz razmer, v katerih živi, izvirajoče ranljivosti in tudi ogroženosti, moral izredno skrbno zbirati in negovati svoje potencialne, ne glede na geografske in politične meje.

Prenašanje in spuščanje v osrednji slovenski prostor, organiziran kot SRS, tudi tistih potencialov, ki nazorsko in po-

litično niso v skladu ali so celo nezaželeni s stališča neke fantomske uradne ideologije v SRS? **Fantomske pravim zato, ker v resnici uradne ideologije sploh ni več;** prejšnja namreč ni več ne večinska ne vladajoča, neka druga, nova, je še premalo izoblikovana in definirana. Gotovo ni odveč opozarjati na določene **anahronizme ostankov uradne ideologije**, med katere sodi tudi delitev Slovencev izven SRS na »naše« in »njihove«, pri čemer je, sodeč po praksi, pogoj za »naš« lojalnost do oblastniških struktur SRS, kar pa je politični in ne politični kriterij.

Nedvomno bi bilo celo koristno, če bi se glasneje slišal glas tistih razmišljajočih in ustvarjajočih Slovencev, ki razmišljajo in ustvarjajo v drugačnih okoljih, na osnovi drugačnih izkušenj, prepričan in drugačne stvarnosti. Kar zadeva nevarnost, da bi nekatera od drugačnih mnenj rušila naš sistem, vznemirjala javnost, spodkopavala našo ureditev itd., mislim, da so take nevarnosti, ki bi prihajale od Slovencev v tujini, prav **zanemarljive v primerjavi z enakimi nevarnostmi, ki prihajajo iz same Jugoslavije in Slovenije.**

Janez Stanič
(Mladina, 17. febr. 1989)

O POTREBNOSTI IN KORIŠTNOSTI (SLOVENSKE) »POLITIČNE EMIGRACIJE«

Komu je pravzaprav politična emigracija, ne le slovenska, temveč politična emigracija vseh jugoslovanskih narodov, najbolj potrebna? Nedvomno jugoslovanski oblasti oziroma vladajoči stranki. Zato je razumljivo, da je prav oblast prek svojih predstavnikov (poklicnih politikov, ideologov in seveda policajev) temo o domnevnih težnjah in nasilnih dejanjih politične emigracije najbolj in vedno znova pogrevala. Na ta način je po eni strani opravičevala in še opravičuje represijo v državi (»zunanji in notranji sovražniki« so kajpada tesno povezani). **Če bi je ne bilo, politične emigracije, bi si jo v dobrobit oblasti najbrž morali izmisliti.** Svojo vlogo je hote ali nehote v minulih štiri-

desetih in toliko letih zelo dobro odigrala.

Emigracija že s svojim obstojem pričča, da je druga svetovna vojna za Jugoslavijo pomenila tudi **državljanstvo vojno** (spopad med četniki in partizani v Srbiji ni imel zgolj značaja razrednega boja in revolucije, in ravno tako tudi ne spopad med ustaši in partizani v Hrvaški in med belogardisti oziroma domobranci in partizani v Sloveniji).

Spominjam se npr. priprav za mali leksikon CZ o slovenski književnosti, ko so imeli celo »strokovnjaki« resne pomisleke, ali uvrstiti v leksikon *Tineta Debeljaka* in *Mirka Javornika*, čeprav je o literarnem življenju med obema vojnama v Sloveniji tako rekoč nemogoče resno razmišljati, če ne upoštevamo u-

Slovenska
družina
ima
na mizi
mladiko

redniškega in prevajalskega dela Tineta Debeljaka.

V resnici nismo sposobni dialoga in pluralizma, pa naj še toliko navijamo zanju. Dokler nima vsakdo s kakršnokoli vizijo in alternativo političnega in sploh družbenega razvoja pravice enakopravno nastopiti na svobodnem (ne enotnem!) tržišču idej, dotlej bomo še imeli politično emigracijo, dotlej bodo mnogi pametni ljudje morali na tujem prodajati svojo pamet in mnogi bodo iz tujine tako rekoč morali (marsikdo niti ne po lastni želji) sovražiti svojo domovino in njeno oblast.

Tone Peršak
(Mladina, 17. febr. 1989)

Janko Ferk: Vsebina peščenih ur

Koroški pesnik in pisatelj Janko Ferk je prišel pred kratkim pri Mohorjevi družbi v Celovcu do pete knjige, že prej pa je izdal v nemščini roman. Za svoje literarno delo je prejel več nagrad, nazadnje Pospeševalno nagrado dežele Koroške za literaturo (1986), Prevajalsko premijo Zveznega ministrstva za pouk, umetnost in šport (1987) in nagrado Theodorja Körnerja za literaturo.

Pisatelj se je rodil 1958 v Podgradu ob Klopinskem jezeru, dovršil Zvezno gimnazijo za Slovence v Celovcu, študira pa pravo na Dunaju. Objavlja v slovenskih in nemških antologijah in revijah, piše v obeh jezikih, prav tako prevaja iz obeh jezikov.

Knjiga Vsebina peščenih ur prinaša Ferkovo prozo, in sicer 12 črtic, če jih smemo tako imenovati, ker so brez prave in zaokrožene zgodbe. V prvi **Koroški Slovenec** označuje sodobnega Korošca, ki ga je strah kakor še nikoli prej, ki ni še nikoli toliko prestal ko v najnovejšem času: »Končno si sam, čisto sam na tej strašni zemlji.« Nobene rešitve, nobenega izhoda.

V vseh zgodbah uporablja pisatelj ironičen, posmehljiv ton, za vse njegove ljudi veljajo besede, s katerimi je začel prvo črtico: »Nikoli nisem rekel, da je bil mož človek.« Tak človeček umrje in pisatelj groteskno opisuje obnašanje vdove, sina, pogrebcev in pokop, ko so krsto s silo porinili v premajhno jamo in ga zasuli »z vsebino peščenih ur«.

Tudi Rožar v črtici **Rožarjev konec** ni vsakdanji človek, preprost in skromen, na koncu ga policaji brez pojasnila ustrelijo. Prav tako je bil po svoje posebnež in »samohodec« On, ki je veliko premišljeval, želel vsem dobro, »njegove misli pa so hrepenele v daljavo«.

Franc K. se je iz preprostega pisarja spremenil v diktorja. V kleti hiše, kjer je delal, je uredil štiri votline in vanje zaprl štiri ljudi, da so mu pisali pesmi, črtice, roman

in prevajali. Po začetnih upiranjih so pridno delali, končno jih je spustil in odšel z njimi »na mirovni pohod, od koder se ni nihče vrnil«. Očitno je, da gre za satiro na diktature, ki nadzorujejo in usmerjajo pisatelje pri njihovem pisanju.

Zadnja je **Pravljica o Janezu S.-ju**, v kateri so Janeza zaprli v mestu preroka Kavke (Kafka), ga osamili, nekaj dni je stradal, potem je poslušal mamo, ki mu je rekla: »Toliko pa niso vredni, da bi zaradi njih še stradal in te bi žejalo.« Ljudje so pred zaporom kričali in peli, da bi se ne počutil sam, po šestdesetih dneh pa so ga obsodili in izpustili. Da je v satiri mislil pisatelj na Janeza Janšo in njegovo uso- do, je razvidno na prvi pogled. Dobro je podano okolje in razpoloženje.

Ostali sestavki so manj značilni, pogosto še bolj ironični.

Ferk je s to knjigo dokazal, da zna pisati prozo, vendar pa se zdi, da je uspešnejši v pesmih. Njegovi junaki so nekaki samohodci, posebneži, ki jih prikazuje pisatelj s humorističnimi, ironičnimi in grotesknimi potezami, ob njih pa tudi razmere, v katerih živijo. Ta knjiga proze je nekak odgovor kritikom, kakor je zapisal na zadnji strani platnic: »Velikokrat so mi kritiki očitali, da ne pišem slovenske proze. Zdaj jo ponujam. Kaj, kritiki, hočete še od mene?«

V zadnji tretjini knjige je priobčil Peter Kersche, sin slovenskega tržaškega zdravnika dr. Vladislava Keržeta, LEK-SIKON. Namesto sklepne besede. Gre za krajši literarni slovar, podan v humorističnem in ironičnem ključu, v bistvu pa za slavospev Ferku, saj pri večini gesel navaja, kaj je kdo rekel ali zapisal o Ferkovem delu. Kersche je od 1982 vodja Dopolnilne knjižnice v Celovcu in največ prevaja.

Na koncu knjige ima vsak avtor po eno stran življenjskih podatkov.

O Ferkovih knjigah smo sproti poročali na Radiu in v Mladiki.

Miroslav Košuta: Na Krasu je krasno

Tržaški pesnik Miroslav Košuta je izdal do zdaj šest pesniških zbirk za odrasle in leta 1978 izbor iz njih v knjigi **Pesmi**. Istočasno je napisal štiri knjige pesmi za otroke, in sicer: **Kje stanuješ, mala miška**, 1975; **Zaseda za medveda**, 1979; **Ptička smejalka**, 1984. Iz teh zbirk je sestavil v jeseni 1988 izbor **Na Krasu je krasno**, ki je izšel pri Mladinski knjigi v Ljubljani. V knjigi je 68 pesmi, ki so zajete iz treh knjig, izpuščene so le Abecerime, ker so prekratke in namenjene učenju abecede. Naslov je vzet po pesmi **Na Krasu je krasno**, kjer poje:

Na Krasu je krasno —
nikdar ni prezgodaj,
nikdar ni prekasno:
vse je zmeraj o pravem času,
na Krasu.

Na Krasu je krasno —
nikdar ni pretiho,
nikdar ni preglasno:
vsi so zmeraj na dobrem glasu,
na Krasu.

V prvem ciklu so zbrane pesmice o živalih, ki jih otrok pozna: o miškah, ki plešejo kólo, o mucki in račkah, o najdebelejši žabi, ki »v lakoti največ zaléže — tudi za ježe«, o kratkovidni žirafi, beli kameli in gozdnih živalih, ki bi rade obsodile medveda, ki se redi od čebeljega medu. Pesmi so prizrčne in lahko dojemljive, otrok se jih mimogrede zapomni in nauči na pamet.

Drugi oddelek ima naslov Majhna pravljica in tu poje o kapljici dežja, o strahu, o temi, o drevesu, ki zraste iz glave, o letu ptičev, o kraških vaseh, o morju in barčici. Poje tudi o tem, za kaj sta potrebna babica in dedek:

Zakaj imamo babico?
Zaradi očeta in mame:
da nas k sebi vzame,
kadar ju ni doma.

Zakaj imamo dedka?
Zaradi napredka:
da vidimo, česa vsega
on še ne ve in ne zna.

V tretjem ciklu nastopata tudi pesnikova sinova in se igrata kot drugi otroci. Te pesmice so nekoliko resnejše, čeprav je v njih veliko igranja in smeha, je pa tudi nekaj naukov. V pesmi **Pridni pastirji** poje o pastirjih, ki so pasli lenobo vse mlade dni, da se je lepo redila, oni pa so zdaj »pravi telebani«. Nič kazanja s prstom in kričanja, da se je treba učiti, le šaljiv primer pastirjev, ki namesto živine pasejo lenobo in postanejo telebani. Ali pesem **Pozneje**, kjer opeva odlašanje pri delu. In šaljivka o Križanih, ki rešujejo križanke — vinoravno in navzkriž, se pogovarjajo o vinu in se križajo pred vodo.

V zadnjem oddelku so pesmi o napakah: iz muhe smo naredili slona, pismouk je postavil stvari na glavo, laž ima kratke noge, kdor se ne uči, mu je vse španska vas, za

luno so resnično čudne stvari, za šalo bo hodil v šolo, doma pa se resno igral. Sledijo besedne igre in glasovne premetanke, proti koncu pa poje o lepih deklicah in prvi lju-bezni in še o pesmih in pesniku:

Pesmi zoré v radovednem očesu,
a svojo končno podobo dobijo
v pisalnem stroju ali peresu
s pesniško domišljijo.

Vse pesmi niso zajete iz prejšnjih zbirk, nekaj je novih, a so tako uglasene z drugimi, da med njimi ni razlike.

Košuta je s tem izborom ponovno potrdil, da je najboljši otroški in mladinski pesnik v zamejstvu, dostojno pa se uvršča v skupen slovenski kulturni prostor. Njegov pesniški svet je obsežen, živ in prešeren, poln smeha in sonca, dobre volje in razigranosti, zna pa se tudi zresniti in malo poučiti, vendar nikoli vsiljivo. Vesele in šaljive pesmi torej, zajete iz današnjega sveta, s sodobnim življenjem in mišljenjem, zato v njem ni pesmic o pomladi in drugih letnih časih, o šoli in njenih težavah. Vse zapeto v živem jeziku, tekočih in rimanih verzih.

Knjigo je posrečeno ilustriral z barvnimi risbami Milan Bizovičar, uvod pa je napisal pesnik Tone Pavček.

Karel Rakovec: Posneti soneti

Pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu v Argentini je izšla kot 131. izdanje proti koncu leta 1987 knjiga Karel Rakovec: **Posneti soneti**. V njej je na 94 straneh 60 sonetov iz svetovne literature in 24 Rakovčevih izvirnih.

Karel Rakovec je po rodu Ljubljčan, rodil se je leta 1917, dovršil v Ljubljani gimnazijo in univerzo, odšel 1945 v Gorico in od tod v Trst, kjer je učil na tukajšnjih šolah. V začetku leta 1948 se je preselil v Buenos Aires v Argentini in tukaj umrl 9. januarja 1988.

Pesniti je začel pred vojno v Domu in svetu, vendar je ustvarjal počasi, premišljeno, največ v sonetni obliki. V Argentini se je že v prvem letniku pridružil Meddobju in tudi tukaj malo priobčeval. Istočasno se je posvetil prevajanju svetovne poezije v sonetni obliki. Malo pred smrtjo je dočkal svojo prvo pesniško knjigo **Posneti soneti**, ki ji je napisal krajšo spremno besedo France Papež, ilustrirali pa so jo tamkajšnji slovenski slikarji: Marjan Eiletz, Bara Remec, Ivan Bukovec, France Papež in Jure Vomberger.

Zakaj je dal naslov **Posneti soneti**, pove sam z besedami: »Skušal sem dati lastno obliko tistim sonetom, ki so sovpadali z mojim čutenjem, z mojim doživljanjem svetá in ob katerih sem si želel, da bi bil jaz napisal tisti sonet.« Ne gre torej za navadne, dobesedne prevode, ampak za prepesnitve, »posnetke«, za prilagoditev lastni pesniški naravnosti. Pesnik bi bil sam rad napisal tisti sonet, ker pa je bil že napisan, ga je podal skozi lastno doživetje in čutenje, uporabljajoč svoj lastni leksikon. Kljub temu pa ni sonetom nič odvzel ali zabrisal, ostali so klasične podobe misli in dobe, v katerih so nastali.

Zastopani so najvidnejši svetovni pesniki, različnih krajev in časov, izmed italijanskih Cavalcanti, Dante, Petrarca, Michelangelo Buonarroti, Foscolo, D'Annunzio, Campana in Alberti. Torej zastopniki od najstarejših časov do moderne dobe.

Lastni, izvirni soneti so raznovrstni po vsebini in tudi po obliki, ker se ne drži vedno enajsterca. Prvi trije pod naslovom **V album** so rahle ljubezenske izpovedi, elegantne in obzirne, kakor da jih je napisal nekdanji kavalir, ki gleda svojo damo iz spoštljive razdalje. V treh sonetih molli za vero, upanje in ljubezen, v nadaljnjih treh z latinskimi naslovi pa prosi za pravo pot, resnico in življenje. V sonetu **Molitev** prosi, da bi voljno prenašal težave, ki jih nalaga Bog:

Moj Bog, osreči me, Bog, ali ubij
ali pa daj moči mi, da bom kelih
Tvoj grenki izpil, da videl v Tvojih delih
skrivnostnih bom ljubezen...

Ostali soneti so bolj filozofski, teološko eksistencialni. Tako opeva smrtni boj veslača v večnost, ko ga vsega omaganega reši božje usmiljenje. Čeprav smo igrčke »v koščenih prstih časa«, pa je na drugi strani res, da »Cvetoča breskev, ti in jaz smo čudež«. Še takó umazan smetarski voz skriva za zbiralce kaj zanimivega, tudi v človeku je kaj dobrega, da se ob smrti reši. Biti dober je stvar osebne odločitve, kakor noben beg ne prevpije notranjščine v človeku. Mnogi se šele ob pogledu na smrt izvijejo iz svoje sebičnosti. In še strahotna podoba Kočevskega Roga po množičnih usmrtitvah in prošnja za srečno smrt.

Mnogovrstna vsebina, vendar nekam odmaknjena od vsakdanjega življenja, prej verska meditacija kot osebna izpoved, podana s simboli, s klasično erudicijo, s krščansko modrostjo, v zgoščeni obliki, z drznimi ekspresionističnimi podobami. Vsak verz je izklesan, počasi in z razumom, besede izbrane, knjižne, ne osebne. Nekaj teh izvirnih sonetov je na koncu knjige sam razložil in približal bralcem, ker bi drugače ne dojeli njihove globine in lepote primerov, iz katerih so sestavljeni.

POROČILA

Pisatelj Lev Detela 50-letnik

Dne 2. aprila letos je praznoval pesnik in pisatelj Lev Detela 50-letnico življenja, jubilej, ki zasluži, da se ga spomnimo. Rodil se je v Mariboru, mladost pa je preživljal v Središču na Štajerskem in v Ljubljani, kjer je dovršil klasično gimnazijo in študiral slavistiko. Bili so težki časi, italijanska in nemška okupacija, po vojni pa komunistična diktatura z zapori, strahom, pomanjkanjem in nasilno kolektivizacijo. Vojna leta so odpeljala očeta v Dachau, povojna so razbila družino in vrgla očeta ob kominformo iz partije in službe.

V teh težkih razmerah je Detela dorasčal, se oblikoval in iskal samostojno pot skozi življenje. Ko je našel v jeseni 1960 sorodno dušo v pesnici Mileni Merlakovi, sta se odločila za poroko in za emigracijo ter živita na Dunaju s tremi sinovi.

Vraščanje v nemški svet ni bilo lahko, treba je bilo neprestane borbe, vztrajnosti, požrtvovalnosti in nečloveškega dela, da se mu je ta svet odprl in ga sprejel za svojega. In tako je postal eden največjih posredovalcev med slovenskim in nemškim svetom, saj piše v največje nemške dnevnik, tednike in ugledne revije o slovenski literaturi in kulturi, istočasno pa seznanja Slovence z avstrijsko in nemško ustvarjalnostjo. O tem je pisal v nemščini eseje, kritike, preglede, v nemščini pa tudi literarno ustvarja: črtice, prevodi lastnih del v nemščino. Že vrsto let ureja nemško internacionalno revijo **Log**, v kateri priobčuje svoje pesmi in prozo, prav tako žene Milene Merlak, slovenskih in drugih avtorjev.

V slovenščini je začel pisati kot univerzitetni študent, vendar v takratnih zamejenih razmerah ni mogel prodreti s svojimi modernističnimi spisi. Ko pa se je nekoliko utrdil v tujini, so začele izhajati njegove knjige pesmi, proze, dramatične, in sicer: **Blodnjak**, **Atentat**, **Izkušnje z nevihtami**, **Junaštvo slamanatega Krpana**, **Sladkor in bič**, **Črni mož**, **Metalelement**, **Kraljev kip**, **Legende o vrhovodcih in mesečnikih**,

Kaj je povedala noč (skupaj z ženo v slovenščini, nemščini in angleščini), **Marijin mojster**, **Časomer življenja**.

Detela je izrazit avantgardistični pesnik in pisatelj, šolal se je pri Kafki in eksistencialistih, zato ni oprijemljiv z navadnim kritičnim merilom. Sam pravi, da je njegova proza nerealistična, vizija podzavestne groze, bolečin, pelina tujine. In nadaljuje: »Prvotnega pripovedovanja ni več, vsa resnica pripovedi se zbira v podtonu stavkov, v stranskih pomenih besed. Zato so te pripovedi predvsem fantastičen in simboličen zemljevid današnjega človekovega pohoda čez svet. So podoba današnje odtujenosti v svetu, naše izkoreninjenosti od dobrega, lepega in resničnega.«

Detela pa zna pisati tudi realistično razumljivo, kar je dokazal že v **Marijinem mojstru**, kjer je plastično oživil vaškega slikarja iz srednjega veka. Višek pa je dosegel v avtobiografskem romanu **Časomer življenja**, kjer je v spominih in romanu oživil svojo rast od rojstva do odhoda iz domovine. Z veli-

ko umetniško silo je poustvaril ljudi in razmere medvojnih in povojnih let v Sloveniji, kakor jih je gledal z lastnimi očmi in jih občutil na svoji koži.

Detela je tesno povezan tudi s Tržaško, kamor je v prvih letih rad zahajal na počitnice. Veliko je sodeloval v Mladiki, na Radiu Trst A pa tedensko poroča o kulturnem dogajanju na Koroškem in v nemškem svetu. Bil je med ustanovitelji in v uredniškem odboru tržaške revije *Most*. Tudi predava občasno v Trstu. Od ustanovitve do 1968 je bil tudi v odboru literarne nagrade »VSTAJENJE«.

Član je različnih kulturnih društev, zadnja leta tudi Društva slovenskih pisateljev v Ljubljani, kjer z naklonjenostjo spremljajo njegovo delo. Dobil je več avstrijskih nagrad in priznanj. O vsakem njegovem delu posebej smo poročali na Radiu in v Mladiki (glej 1969, 38-39; 1974, 36-37; 1975, 56-57; 1988, 127; 1989, 19-20).

K jubileju mu želimo dosti uspehov!

Martin Jevnikar

Nekaj misli ob Ščekovem simpoziju v Komnu

Skupina laikov iz koprške škofije je začela svoje javno organizirano delovanje v soboto, 18. marca, ko je v župnišču v Komnu priredila študijski dan, posvečen duhovniku, politiku in javnemu delavcu Virgilu Ščeku ob 100-letnici njegovega rojstva (1.1.1989) in že pretekli 40-letnici smrti (6.7.1948).

Dogodek je vzbudil precejšnje zanimanje, saj se je v župnišču v Komnu zbralo kakih 70 ljudi z obeh strani meje, iz vse Primorske. Med njimi je bilo precej mladih, nekaj ljudi, ki so Ščeka osebno poznali, a tudi nekaj gostov iz Ljubljane. Med drugimi je bil v Komnu tudi koprski škof msgr. Metod Piriš, ki je na začetku simpozija pozdravil in voščil uspešno delo.

Delo je usklajeval višji kustos Marko Vuk, ki je utemeljil pobudo in predstavil predavanja in predavatelje. Za boljše razumevanje časa in osebnosti je uvodoma podal kratek zgodovinski okvir profesor Adrijan Pahor. Sledil je referat duhovnika in profesorja dr. Toneta Požarja, ki je s Ščekom sodeloval v zadnjih letih njegovega življenja, ko je živel pri njem v Lokvi. Predstavil je

Ščekovo osebnost in njegov duhovniški lik. Časnikar Marko Tavčar je prisotnim orisal Ščekovo delovanje v politiki, publicistiki in še v katoliških organizacijah. Profesor Peter Stres pa je podal izredno temeljit referat o krščansko socialnem gibanju na Primorskem od konca prve svetovne vojne do prevlade fašizma, seveda v luči Ščekovega delovanja in nastopanja njegovih političnih somišljenikov.

Ni naš namen, da bi na tem mestu poročali, ampak da opozorimo na nekaj splošnih ugotovitev, ki so prišle do izraza ob tem študijskem dnevu. Najprej, da je bila izbira teme posrečena, saj je bil Šček za številne, posebej mlajše udeležence, skoraj povsem nepoznana osebnost. Njegovo delovanje in stališča ter metode dela pa so vzbudile veliko zanimanja. Ta bogata zgodovinska in kulturno-duhovna preteklost Primorske je — tak vtis smo imeli — nekoliko presenetila nekatere ljubljanske goste. Potrdila se je torej potreba, da mora narod vedno skrbeti za ohranitev in poživitev zgodovinskega spomina. Prisotni so zaslužili Ščeka, se pravi nje-

gove poglede na politiko ter družbeno in narodno-kulturno delovanje, kot še vedno aktualne ali zanimive za sedanjí čas. To je bilo še posebej razvidno v nekaterih posegih med razpravo. Pisatelj Boris Pahor je na primer razmišljal o velikem političnem talentu Virgila Ščeka. Spraševal se je, koliko je politična misel, ki se sklicuje na krščansko-socialno gibanje, danes prisotna na Tržaškem, čeprav obstajajo skupine, ki se sklicujejo na to izročilo. Izrazil je zato željo, da bi se med mlajšimi generacijami razvilo idejno bolj opredeljeno in utemeljeno politično delovanje.

Dr. Milko Matičetov se je spomnil otroške revije *Jaselce*, ki jo je urejal Šček, in ugotavljal aktualnost tega lista ter obžaloval, da se v sedanjih pregledih pretekle slovenske publicistike za mladino in otroke pozablja na listič, ki je opravil izredno narodnoobrambno vlogo med Slovenci na Primorskem. O Ščekovem delu z dijaki je kratko spregovoril g. Dominik Pegan.

O pomenu podobnih študijskih dnevvov, ki osvetljujejo polpreteklo zgodovino je zelo navdušeno spregovoril dr. Branko Marušič. Aktualnost zgodovinskega premišljevanja pa so poslušalci zasluhtili tudi ob Stresovem predavanju, ki je svoja razmišljanja o krščansko-socialnem gibanju na Primorskem postavil pod lečo tudi sedanjega časa in na koncu ugotavljal, da sedanjih družbenih in političnih težav ni mogoče več obravnavati in reševati na osnovi krščansko-socialnih gledanj z začetka tega stoletja. Sedanji časi zahtevajo novih pogledov in novih delovnih moči. Omenil je zato kot možno rešitev za vsa ta vprašanja v uresničitvi tako imenovanega »božjega okolja«, ki naj bi preosnoval vso družbo v smislu krščanskih družbenih vrednot.

Obisk Avberja, tamkajšnje cerkve in župnišča ter Ščekovega groba pa je navdihnil predlog, da bi še letos priredili v tej kraški vasi nekakšen Ščekov shod, ki bi imel izrazito ljudski značaj.

M.

KNJIGE

Letopis tržaške škofije za leto 1989

Pred tedni je izšel letopis tržaške škofije za leto 1989. Uredil ga je škofov tajnik duhovnik Pier Emilio Salvadè. Letopis nas seznanja s sestavo

rimске kurije, italijanske škofovske konference in s škofijami treh Benečij, v katere je včlanjena tudi naša tržaška škofija. Sledi zgodovinski prikaz tržaške škofije, katerega je oskrbel prof. Cuscito in zapovrstni seznam vseh tržaških škofov do zadnjih reform in razmejitvenih sprememb in sestava škofijske kurije. Tržaška škofija ima danes 60 župnij, ki so porazdeljene v petero dekanatov. Škofijskih duhovnikov je 135, en diakon čaka na posvečenje, štirje pa so stalni diakoni. Izven škofije deluje 13 duhovnikov, 17 pa je izvenškofijskih duhovnikov. Redovnih duhovnikov je 75 in 14 je neduhovnikov. Redovnic je 311 v 44 redovnih hišah. Verskih organizacij, združenj, skupin in verskih gibanj je 90, raznih ustanov, zavetišč, domov je 45, posebnih domov odpočitka je 10, 18 je otroških vrtcev, 16 osnovnih šol, 3 srednje šole, 1 licej in 11 dijaških domov za univerzitetne študente. Veroučiteljev na državnih šolah je 138, imenovanih od Šolskega škofijskega urada.

Bogoslovci: v višjih letnikih so štirje in študirajo v Trstu, v nižjih letnikih so trije, ki študirajo v Vidmu, v višji srednji šoli v Gorici pa so trije dijaki.

M. Š.

RAZSTAVE

Jože Cesar: Krajine na razstavi v prosvetnem domu na Opčinah

Opensko prosvetno društvo Tabor je pripravilo izredno zanimivo razstavo, posvečeno pokojnemu slikarju Jožetu Cesarju. Mlajši ljubitelji likovne umetnosti doslej niso imeli možnosti, da bi spoznali opus tega plodovitega tržaškega mojstra, čigar dela so razpršena po domovih zasebnikov, poleg tega pa niso strokovno predstavljena v kaki monografiji.

Zato je bilo odprtje razstave nekaj posebnega, in kdor vsaj malo sledi tukajšnjemu likovnemu utripu, se upravičeno čudi, da se je za Jožetom Cesarjem izgubila skorajda vsakršna sled. Takega umetnika bi morali ovrednotiti, zbrati njegova dela, dokler se ga vsaj starejši ljudje še spominjajo.

Za bralce naj na kratko navedemo Cesarjeve življenjepisne podatke.

Slikar se je rodil v delavski družini v Trstu leta 1907. Slikarstva se je učil

III.
smučí
smučke
(dilce: šaljivo)
tekaške smučí
skakalne smučí
tekmovalne smučí
univerzalne smučí
smučí za veleslalom
smučí za slalom
smučí za akrobatsko smučanje
drсна ploskev smučí
robniki
krivina smučí
lok smučí
upogib smučí
čistilno-mazalna pršila (*spreji*)
maže
voski
vetrovka
vetrne (grelne) hlače
smučarski kombinezon
varovalne hlače
bunda
grelka
brezrokavnik
snežke (*obutev po smučanju*)

IV.

vodenje smučí
bočno drsenje
nizka (visoka) preža
razbremenitev
poševni smuk
smučarski odklon
prestopno spreminjanje smeri
paralelno spreminjanje smeri
škarjast prestop
plužna tehnika
zavirajoče pluženje
tekoče pluženje
izpluženje
odriv
vlečnica s krozniki
sidro (*zanj se pri vleki primeš*)
tek na smučeh
smučarski skoki (odriv, doskok)
smučarska skakalnica

SMUK — paradna disciplina alpskega smučanja. Dolžina proge 2-4 km, višinska razlika do 1000 m. Povprečna hitrost smukačev 100 km/h, na posameznih mestih tudi nad 140 km/h.
SLALOM — najkrajša proga in najvišje število vratc (55-75), višinska razlika 220 m, razdalja med vratci 10 m, hitrost smučanja 40 km/h.

VELESALOM — dve progi z viš. razl. 250-400 m (moški), dolžina proge 1000-1500 m, vratc okoli 50, razdalja med vratci ok. 30 m. Hitrost ok. 60 km/h.

SUPERVELESALOM (od 1983 dalje) — ena sama proga, dolga okrog 2000 m, višinska razlika 500-600 m, vsaj 35 vratc. Hitrost 70-90 km/h. Zahteva znanje smuka in slaloma.

pri Avgustu Černigoju; vsestransko je bil aktiven, tako da so ga med letoma 1933 in 1941 kar osemkrat zaprli zaradi prosvetnega in političnega delovanja. Po drugi svetovni vojni je postal prvi scenograf obnovljenega Stalnega slovenskega gledališča, pri katerem je delal osemnajst let. Sodeloval je tudi z drugimi slovenskimi in jugoslovanskimi gledališči in se uveljavil v širšem okolju.

Citiramo zdaj likovnega zgodovinarja profesorja Milka Renerja, ki je tako le zapisal o Cesarju v Primorskem biografskem leksikonu: »V slikarstvu goji predvsem figuralno kompozicijo. V prvem razvojnem obdobju je precej vidna Černigojeva sled. V ospredje prihaja v začetku pretežno krajinarstvo in tihožitje s precejšnjim impresionističnim pridihom, kmalu zatem pa se Cesar usmeri v ekspresionizem, ki mu omogoča prikladnejšo izrazno obliko.«

Vzeli smo na posodo ta citat, ker govori o krajinah, razstava na Opčinah pa je v celoti posvečena krajinam, če izvzamemo slikarjev avtoportret, ki nas pozdravlja ob vhodu v dvorano.

Krajine so doživete, zato ni čudno, da prikazujejo bližnje kraje. Naj navedem nekaj naslovov: Proti laguni, Soline, Ograde, Ruj, Solkan, Kraška vas. Včasih so slikarja prevzele gore in premaknil se je v gorski svet: Tirol, Dolomitski vrh, Žar. Najmočnejši pa je v slikah, kjer barve gorijo in so v močnih kontrastih: Žetev, Žareča polja. Tu so obrisi odločno začrtani, tako da je slika od daleč ekspresivna in sočna.

Sergij Cesar, slikarjev sin, je moral izbirati med velikim številom del. Razstavljenih je 25 slik, na Opčine jih je sicer prinesel štirideset, doma pa jih je pustil še enkrat toliko. In šlo je le za krajine, zato si lahko komaj predstavljamo, koliko drugega je avtor še ustvaril, saj je znano, da se je zadnja leta posvetil portretu.

Cesar je bil občutljiva osebnost, smisel je imel za sintezo, za bistveno, zato je tako tudi pri krajinah izpovedal svoje občutje ob krajih, ki so ga prevzeli. Včasih prevladujejo mračnejši toni, drugič spet pa je barva živahna, plameteča, kot bi ga narava prepričala o svoji moči. In tu, ravno v teh odločnih potezah je po našem skromnem mnenju na tej razstavi iskati vrhunec Cesarjevega ustvarjanja. Seveda v pričakovanju obsežnejše in popolnejše razstave.

Magda Jevnikar

Računalniška grafika Matjaža Hmeljaka

V četrtek, 2. februarja, je bilo v prostorih Galerije Tržaške knjigarne odprte osemdesete razstave te ustanove. Razstavo je pripravil elektronski inženir Matjaž Hmeljak, na njej pa nam je ponudil v ogled svoje računalniške grafike in pa video programe.

Naj povemo, da se Hmeljak zdaj ukvarja z računalniško grafiko samostojno, medtem ko se je v sedemdesetih letih povezal z Edvardom Zajcem in z njim ustvarjal. Po mnenju likovnega kritika, avtorja spremne besede k razstavi, Petra Krečiča je njuna zasluga, da je Trst postal središče slovenske računalniške grafike, s tem pa tudi pomembno središče za to dejavnost v Italiji.

Že na samem začetku tega zapisa moram priznati, da pišem, ne da bi imela ustrezno pripravo na tem področju. Spadam med tiste zdaj že redke ljudi, ki jim je računalnik prava neznanka, kaj šele razumevanje možnosti, ki jih ta naprava nudi na področju umetniškega. Zakaj sem se lotila snovi, ki je ne obvladam? Iz enega samega, preprostelega razloga: do razstave je prišlo v Trstu, v eni središčnih galerij, pomeni nekaj novega in zanimivega in zgrešeno bi bilo, ako bi jo iz neznanja spregledali. Mogoče bo ta zapis koga spodbudil, da si bo stvar pobliže ogledal, prav gotovo pa bo imel večji odmev med številnimi mladimi, ki so na tem področju doma.

Mogoče je usoda sleherne novosti v umetnosti, da nastaja v času, ki ni zrel zanjo. Ali nismo še pred nekaj leti obsojali Černigoja, češ da nas ima za norca in počenja, kar hoče, a nima pri tem nobene zveze z umetnostjo? Od takrat se je zgodilo toliko stvari v umetnosti in tudi na ravni kritike, da so odpadle vse tradicionalne oznake o umetniku, stvaritvi, lepem itd. Hmeljakova razstava nas opozarja, da gre čas in z njim razvoj neusmiljeno naprej in da se vez med umetnostjo in znanstvenim napredkom ujema ravno tako, kot se je ujemala v vseh časih. Nemogoče bi bilo zanikati, da obstaja med obema ta vez tudi danes. Toda vedenje o tem dohajajo le redki, velika večina dojema le tisto, kar je splošno sprejeto in že del naše kulture.

Da je stvar vse prej kot enostavna, dokazuje tudi dejstvo, da se je Hme-

ljak odločil za pisano razlago, kar se običajno na tradicionalnih razstavah, če jih smemo tako označiti, ne dogaja. Naslov njegovih grafik je Trstke. Gre za besedno igro, ki nastaja iz spoja besede »trska« in imena našega mesta. Trstke so bivša daljica, ki jo je Hmeljak s pomočjo stroja razstavil. Ta postopek je avtor jasno razložil, zato bi ga tu ne ponavljali. Grafični listi so zabeleženi trenutki tega postopka nastajanja, imajo privlačno likovno zgradbo, so pa tudi sredstvo Hmeljakovega sporočila: za našo geometrijo se razprostira ne-

RAZPIS NAGRADE

Literarni oddelek koroškega radia ORF in založbe ALEKTO, HEYN, KAERTNER DRUCK - UND VERLAGSANSTALT ter MOHORJEVA razpisujejo literarno Nagrado Wilhelma Rudniggerja.

Nagrado v višini 40.000 šilingov bodo prvič podelili novembra 1989 v okviru javne prireditve.

Žirijo tvorijo zastopniki razpisovalcev nagrade.

Poslana besedila naj bodo po izročilu Wilhelma Rudniggerja zabavna, satirična, groteskna, skurilna in kljub temu temeljita, globoka. Spodbujajo naj k razmišljanju.

Literarne zvrsti nagrada ne predpisuje, prispevki v slovenščini so zaželjeni.

Obseg del naj ne bi presegal 10 tipkanih strani, delo naj se ne bi bilo objavljeno.

Zadnji rok za letošnjo Rudniggerjevo nagrado: 29. september 1989.

Naslov:

Wilhelm Rudnigger - Preis
c/o ORF (Dr. Fred Dickerman
Sponheimerstrasse 13

A - 9010 Klagenfurt/Celovec

Ali pri eni izmed udeleženihi založbi.

skončna realnost, ki je preprostemu očesu nedojemljiva. Naša težnja po urejanju vsega, kar nas obdaja, izhaja verjetno ravno iz naše nesposobnosti, da bi gledali okrog sebe s smislom za vso kompleksnost vidnega. Kompiuter je torej nekakšen drobnogled, pri katerem pa ne gre za golo prefotografiranje, ampak za brezštevilne posnetke možnega.

V enem izmed videov je nastajanje nalomljenih »Trstk«, v ostalih pa gre za igro likov, barv in zvokov. Vsekakor gre za razstavo, ki si jo je vredno ogledati, ne glede na stališča ali predsodke v odnosu do takega izražanja.

Magda Jevnikar

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

Intervju ČUK-a s Slobodanom Miloševićem (V svetovni ekskluzivi)

Čuk: Sem Čuk iz Trsta, borec za prihodnost. Prihajam k tebi kot dopisnik MLADIKE. Prosim za intervju.

Milošević: Slovenec?

Čuk: Z globalno zaščito ali brez nje, Slovenec.

Milošević: Dosti si upaš, Čukeče!

Čuk: Zakaj, če smem vprašati tvoje revolucionarstvo?

Milošević: Ne veš, da si te dni celo slovenski diplomati ne upajo po Beogradu govoriti slovensko?

Čuk: Prvič nisem diplomat, kvečjemu antidiplomat. Drugič: pa ne, da mislite kakor nekoč fašisti izobesiti okrog table: QUI SI PARLA SOLTANTO SERBO? Pa še v cirilici povrhu?

Milošević: Po vojni so bili v Sloveniji napisi na postajnih poslopih tudi v cirilici: zakaj ste jih odstranili in pustili samo tisto kapitalistično latinico?

Čuk: Iz ideoloških razlogov: ker je cirilica navajala na misel na svetega Cirila, to pa je že misticizem. Kot sin pravoslavnega popa boš to razumel.

Milošević: Že vidim, da si za protirevolucijo na Kosovu.

Čuk: Počasi! Ne vem, če sem vse do danes pojedel v Sloveniji en sam albanski sladoled. Sem pa že nekajkrat jedel srbski pasulj! Zadnjič v neki oštariji na Dolenjskem!

Milošević: Ne delaj se, Čukeče: gotovo si bil na zborovanju v Cankarjevem domu kot vsi!

Čuk: Ko so tisti alpski Srbi manifestirali v Cankarjevem domu, sem jaz nabiral šipek po gmajni med Briščki in Repnikom. In čakal, da nastopiš s svojo srboostrojkjo tudi v Ljubljani proti slovenskim foteljašem. Takrat bi bil udaril, ko so bili vsi

lepo zbrani v Cankarjevem domu kot muhe na medu. Pa si mečkal!

Milošević: Jaz bi bil že organiziral miting, aktiviste pa še džuvec zraven, pa ga Slovenci niste hoteli.

Čuk: Stane Dolanc bi bil zanj: že skoraj dvajset let je za vse, kar hoče Beograd.

Milošević: Dolanc ni foteljaš.

Čuk: A ga je vendar v pas za dober fotelj, ne?

Milošević: In kdo bi bil poleg Dolanca še prišel na tisti moj miting?

Čuk: Tudi kakšen Marjan Orožen bi prišel.

Milošević: To je operativec, sposoben za vse, boga mi, od Udbe do sindikatov.

Čuk: Ko boš izvedel srboostrojkjo v Sloveniji, daš Dolanca za predsednika vlade in Orožna za notranjega ministra, pa je! Kot edini uradni jezik uvedeš srbsčino. Napise spremeniš v cirilico. Cerkev priključiš srbski patriarhiji. Cankarjev dom spremeniš za skladišče makedonske paprike in za sušilnico bosanskih sliv. Kot narodno jed namesto žgancev uvedeš pasulj...

Milošević: Rajši povej, Čukeče: se je v celi Sloveniji prikazal en sam transparent z mojo sliko?

Čuk: S tem ni rečeno, da Slovenci ne cenijo tvojega moškega reza. Ko bi bil jaz ženska, ne rečem ravno Albanka, pri moji duši, da bi se utegnil zaljubiti. V profil imaš nekaj cezarskega, ni kaj reči. Nekatere spominjaš na Duceja. To je hudobija. Dejansko si fineje rezan od Benita Mussolinija. In tisti je bil sin kovača...

Milošević: Pa si videl od Lendave do Sežane eno samo sliko Slobodana Miloševića, ob vseh karikaturah na njegov račun?

Čuk: Če je nisem videl, jo lahko bom. Ne bodi nestrpen! Polako! Vse pride ob svojem času. Kaj ti veš, če ti ne bo nekega dne ploskal Cankarjev dom, kakor je ploskal Kučanu. In bo odmevalo skandiranje: MI SMO SLOBOVI, SLOBO JE NAŠ!

Milošević: Prej bom moral zlomiti protirevolucijo na Kosovu.

Čuk: Jaz, ko bi bil ti, bi najprej zlomil plurirevolucijo v Sloveniji.

Milošević: To je lahko reči. To ni Vojvodina...

Čuk: Poslušaj: vzameš si kakšno prav deževno noč, Ljubljano preplakтираš s proglašom o prevzemu oblasti, Slovenijo proglašiš za alpsko Srbijo, Bučarja, Rupla in Tomšiča pošlješ na Goli otok, ukineš katolištvo in žgance, namesto klobuka daš v naš grb opanko...

Milošević: Jaz bi hotel najprej nekaj zlomiti, razumeš? Nekaj zlomiti! Da zahrestlja!

Čuk: Fotelje, pri moji duši! Lahko si jih pripelejš v Slovenijo vagon! In si jih vsak dan nalomiš po nekaj, za dobro počutje. Pridi! Saj ne vedo kam s tisto vilo na Bledu, odkar je Tito šel na boljše...

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

Neki protestantski pastor najde zjutraj pred hišnimi vrati mrtvega osla. Takoj telefonira županu, naj ga da odstraniti izpred njegove hiše.

»Toda pastor,« mu odgovori župan, »vaša dolžnost je pokopavati mrličje.«

»Res je,« ostro odgovori pastor, »toda zakon je tak, da se je treba najprej posvetovati z družino umrlega.«

—o—

»Ko zjutraj zazvoni budilka, se mi zdi, kot da bi me kdo ustrelil.«

»In kaj storiš potem?«

»Zaspim kot ubit.«

Šef prihaja v službo ob 10. uri. Pa nekoč razloži svojim sodelavcem: »Veste, zjutraj v postelji najlaže zbrano delam načrte za naše podjetje.«

Nekega dne pride v službo šele ob 12.00. Pa mu pravi sodelavec: »Gospod šef, tako garati pa spet ne smete!«

—o—

»Včeraj mi je žena rodila sina. Čisto tak je kot jaz.«

»To je pa težko videti prvi dan!«

»Ni tako težko! Točno ob isti uri se je rodil, kot prihajam jaz domov: ob pol treh ponoči.«

»Drnovšek in Bulc sta bila oba kandidata Socialistične zveze, zato je na volitvah zmagala Socialistična zveza.«

Vprašanje: Katera zveza bi lahko na volitvah še zmagala?

Pravilen odgovor bo nagrajen.

* * *

List DOM je v letošnji šesti številki objavil članek o radiu Trst A s seznamom vseh časnikarjev in glavnega urednika programov z navdbo njihove politične oznake. Vsi tisti, ki smo v tem seznamu omalovažujoče ignorirani in predvsem politično neupoštevani odločno protestiramo.

PS. Tolaži nas misel, da bomo v seznamih na onem svetu morda na prvih mestih.

**Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost**

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!

Neki Žid je šel kupit past za miši: »Hočem tak tip pasti, da bo miš mrtva, preden bo zagledala, da je sir v mišnici.«

—o—

Neki baron ni mogel prestajati brez konjaka najboljše znamke. Toda bal se je, da mu ga bo sluga naskrivaj kradel. Zato je napisal na steklenico: STRUP.

Nekega dne pa je presenetil slugo, ko je ravno pil iz te steklenice.

Zavpil je: »Kaj delaš!«

»Gospod...«

»Ne znaš brati? Ne vidiš, da piješ strup?«

»Da, gospod baron. Toda misel, da boste vi kmalu na onem svetu, se mi je zdela neznosna in sem še jaz pil.«

—o—

»Imam prijatelja,« reče nekdo, »ki v diplomaciji presega vse velike politike vseh časov.«

»Nemogoče!«

»Da, je mogoče. Pomislite, da ima ta moj prijatelj povišano plačo že osem mesecev, pa njegova žena še vedno tega ne ve.«

LISTNICA UPRAVE

Še enkrat moramo opozoriti na nove cene za naročnino za leto 1989: navedene so na dnu 2. strani platnic. Rahlo so višje od lanskih, cena za posamezen izvod pa je ostala nespremenjena.

Ob poravnavi naročnine so nakazali znatno višjo vsoto naslednji **PODPORNIKI MLADIKE**:

Milan Nemac, Trst, 50.000 Lir
Zofija Šturman Martini, Mačkolje, 40.000 Lir

Ema Štrekelj, Trst, 50.000 Lir
Marko Udovič, Trst, 100.000 Lir
Stanislav Pavlica, Trst, 113.000 Lir
Franc Husu, Bari, 50.000 Lir
druž. Markuža, Nabrežina, 40.000 Lir

Savo Cunja, Brescia, 50.000 Lir
Ivica Švab, Milje, 40.000 Lir
Bogomila Švab, Trst, 40.000 Lir
Grazia Gerdol, Trst, 76.000 Lir
Vera Župančič, Trst, 44.000 Lir
Boris Tomažič, Opčine, 74.000 Lir
Cveto Ukmar, Trst, 50.000 Lir
Milan Sfiligoj, Videm, 40.000 Lir
Karel Čok, Trst, 40.000 Lir
Jože Markuža, Mavhinje, 50.000 Lir
Angela Živec Krebelj, Mavhinje, 50.000 Lir
Silvija Callin, Trst, 50.000 Lir
Ernesta Tul, Mačkolje, 50.000 Lir

**DAROVI ZA TISKOVNI SKLAD
MLADIKE**

dr. Jože Prešeren, Trst, 100.000 Lir
Župnija sv. Jerneja, Barkovlje, 50.000 Lir
Milena Andree, Trst, 30.000 Lir
Majda Giraldi, Trst, 30.000 Lir
Drago Butkovič, Gorica, 14.000 Lir
druž. Pertot, Trst, 11.000 Lir
Natalija Vecchiet, Angela Purger Bandi, E.B., Žerjal, Franciška Hladnik, Marija Bratina, Zlatka Lokatos, Maksimilijan Gulič, Marija Kodrič, Kazimir Humar, Šabina Kralj, Ema Škabar, Drago Štoka, Olga Ban — vsi po 6.000 Lir
dr. Inzko 2.000 Lir; Tončka Curk 1.000 Lir

DAROVI V SPOMIN

Ob obletnici smrti Jožeta Peterlina daruje sin Ivan z družino 50.000 Lir za Mladiko. Nada Roberts daruje za tiskovni sklad Mladike 68.400 Lir v spomin na brata Dušana Černeta.

VSEM SE PRISRČNO ZAHVALJUJEMO.
(Gornje postavke so bile zabeležene do 5. aprila 1989).